

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Методичні рекомендації до семінарських
занять, самостійної та індивідуальної роботи для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання за спеціальністю
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Електронний ресурс

УДК 327.5(072)

О-75

Рецензенти:

Ю. І. Калюжна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

А. С. Шолом – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та логістики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 1 від 23 жовтня 2025 року)*

О-75 **Основи** міжнародної безпеки : методичні рекомендації до семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» [Електронний ресурс] / уклад. І. О. Панова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – (PDF 66 с.)

Видання містить програму навчальної дисципліни, методичні матеріали до семінарських занять, організаційно-методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти та проведення контролю знань, методичні рекомендації до написання науково-дослідних (індивідуальних) робіт, теоретичні питання для підготовки до підсумкового контролю. Методичні рекомендації розроблені для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

УДК 327.5(072)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2025
© Панова І. О., уклад., 2025

ЗМІСТ

1. Загальні положення	4
2. Тематичний план курсу	6
3. Програма навчальної дисципліни.....	7
4. Матеріали до семінарських занять та самостійної роботи студентів	12
5. Завдання для самостійної роботи	47
6. Розподіл балів, які отримують студенти та критерії оцінювання.....	52
7. Теоретичні питання для підготовки до підсумкового контролю з дисципліни «Основи міжнародної безпеки»	55
8. Зразок тестових питань.....	59
9. Політика щодо академічної доброчесності	60
10. Рекомендована література	61
11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відеолекції, інше методичне забезпечення	65

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Програма навчальної дисципліни «Основи міжнародної безпеки» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Предмет навчальної дисципліни – теоретико-методологічні та правові основи забезпечення міжнародної безпеки.

Мета викладання навчальної дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти фахових знань з міжнародної безпеки, а також навичок прогнозування ризиків і загроз національній безпеці та обґрунтування заходів для мінімізації їх негативного впливу

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи міжнародної безпеки» є:

– формування у здобувачів вищої освіти глибокого розуміння базових термінів і ключових категорій, що визначають сучасний стан і тенденції розвитку міжнародної безпеки;

– оволодіння знаннями та практичними навичками щодо виявлення джерел і ранніх ознак потенційних загроз, здійснення аналізу ризиків і небезпек, прогнозування можливих наслідків кризових ситуацій та оцінювання ймовірності їх виникнення;

– розвиток професійних компетентностей у застосуванні теоретичних засад і ключових понять міжнародної безпеки для аналізу ефективності управлінських рішень, оцінювання безпекового середовища, а також моделювання сценаріїв геополітичного розвитку задля забезпечення глобальної стабільності та безпеки.

Здобувачі мають **знати**:

– фундаментальні концепції та принципи, що лежать в основі міжнародної безпеки;

– ключові структурні елементи, які формують систему глобальної безпеки;

– основні суб'єкти й об'єкти безпекових відносин, форми їх взаємодії, а також методи і підходи до реалізації механізмів міжнародної безпеки;

– значущість людського чинника у процесах підтримання та забезпечення стабільності міжнародного безпекового середовища;

– актуальні загрози й виклики, які постають перед міжнародною безпекою в контексті глобалізаційних процесів;

– етапи виникнення, розвитку та ескалації загроз і небезпек безпековій системі;

- правові засади та нормативні документи, що регламентують відносини у сфері безпеки на національному та міжнародному рівнях;
- стратегічні напрями державної політики та міжнародного співробітництва, спрямовані на мінімізацію безпекових ризиків;
- основоположні національні інтереси України в глобальній системі міжнародної безпеки та шляхи їх захисту.

вміти:

- здійснювати глибокий аналіз та дослідження критеріїв, за якими оцінюється стан міжнародної безпеки;
- систематизувати та узагальнювати аналітичні дані, виявляти ключові аспекти системи міжнародної безпеки та механізмів її реалізації;
- використовувати понятійно-категоріальний апарат під час аналізу безпекових процесів у таких сферах, як інформаційна, політична, економічна, військова, екологічна тощо – з метою обґрунтованого вибору управлінських рішень у міжнародній безпеці;
- критично оцінювати та класифікувати форми й методи забезпечення міжнародної безпеки в різних контекстах;
- ідентифікувати та аналізувати індикатори й чинники, які впливають на безпекову ситуацію, особливо у фазах переходу від напруженості до відкритого конфлікту;
- прогнозувати потенційні ризики в сфері міжнародної безпеки та формувати сценарії їх попередження і мінімізації;
- застосовувати правові норми, які регулюють міжнародну безпеку, з урахуванням національного та міжнародного законодавства.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Назви тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Вступ до міжнародної безпеки	6	2	2			2
Тема 2. Традиційні загрози міжнародній безпеці	6	2	2			2
Тема 3. Нові виклики міжнародній безпеці	6	2	2			2
Тема 4. Колективна безпека та міжнародні альянси	6	2	2			2
Тема 5. Стратегії національної безпеки	6	2	2			2
Тема 6. Міжнародні договори та угоди у сфері безпеки	6	2	2			2
Тема 7. Глобальні конфлікти та їхні наслідки	6	2	2			2
Тема 8. Економічна безпека в міжнародному контексті	6	2	2			2
Тема 9. Гібридні загрози в сучасній міжнародній безпеці	7	2	2			3
Тема 10. Міжнародна безпека та права людини	7	2	2			3
Тема 11. Енергетична безпека	7	3	3			1
Тема 12. Кібербезпека та інформаційні загрози	7	3	3			1
Тема 13. Сучасні міжнародні кризи та безпека	7	3	3			1
Тема 14. Перспективи міжнародної безпеки	7	3	3			1
<i>Усього годин</i>	90	32	32	-	-	26

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Вступ до міжнародної безпеки

Поняття міжнародної безпеки: визначення та основні концепції; еволюція поняття безпеки: від національної до глобальної безпеки; основні суб'єкти міжнародної безпеки: держави, міжнародні організації, недержавні актори, типи загроз міжнародній безпеці: традиційні (військові конфлікти, розповсюдження зброї масового ураження) та нетрадиційні (тероризм, кіберзагрози, зміни клімату, епідемії); ключові підходи до забезпечення безпеки: колективна безпека, баланс сил; роль міжнародного права у врегулюванні конфліктів і забезпеченні стабільності.

Література: основна [2; 3; 4; 6; 7; 10; 15]; додаткова [1; 3; 4; 12; 13]

Тема 2. Традиційні загрози міжнародній безпеці

Військові конфлікти та збройні зіткнення; тероризм як загроза міжнародній безпеці; проблема поширення зброї масового ураження (ядерна, хімічна, біологічна зброя); вплив міждержавних конфліктів на регіональну і глобальну стабільність; мілітаризація окремих регіонів як чинник дестабілізації; гонка озброєнь та її наслідки для міжнародної безпеки; роль міжнародних організацій у стримуванні та вирішенні військових загроз; стратегічні підходи до контролю за зброєю та роззброєнням.

Література: основна [2; 6; 7; 10; 15; 16; 17]; додаткова [1; 2; 3; 10; 13]

Тема 3. Нові виклики міжнародній безпеці

Кіберзагрози та інформаційна війна; енергетична безпека; екологічні загрози та кліматичні зміни як фактори нестабільності; поширення пандемій та глобальних хвороб як загроза міжнародній стабільності; міграційні кризи та їхній вплив на міжнародну безпеку; економічні кризи та їхній зв'язок із безпековими проблемами; нестабільність у слабких і «неспроможних» державах («failed state»); транснаціональна організована злочинність і торгівля людьми; вплив дезінформації та пропаганди на безпекові питання.

Література: основна [2; 6; 7; 10; 11; 14; 16]; додаткова [1; 4; 5; 8; 14]

Тема 4. Колективна безпека та міжнародні альянси

Принцип колективної безпеки: сутність та історичний розвиток; міжнародні альянси як механізм забезпечення спільної безпеки; роль ООН у підтриманні колективної безпеки (Рада Безпеки та миротворчі операції); НАТО як ключовий військово-політичний альянс; регіональні системи колективної безпеки (ЄС, ОАД, АСЕАН); механізми колективної відповідальності та

спільного реагування на загрози; переваги та недоліки колективної безпеки; виклики для міжнародних альянсів у сучасному світі (асиметричні загрози, політичні розбіжності, внутрішні конфлікти); перспективи розвитку системи колективної безпеки в умовах глобалізації.

Література: основна [2; 3; 4; 5; 8; 9; 16]; додаткова [2; 3; 7; 9; 14]

Тема 5. Стратегії національної безпеки

Поняття та сутність національної безпеки; основні компоненти стратегій національної безпеки (військова, економічна, кібербезпека, енергетична безпека); загрози та виклики національній безпеці в умовах глобалізації; національні інтереси як фундамент формування безпекових стратегій; державна політика у сфері національної безпеки; стратегічне планування та управління кризами; роль розвідувальних і контррозвідувальних служб; баланс між внутрішньою та зовнішньою безпекою; співпраця держав у сфері національної безпеки; адаптація стратегій безпеки до нових викликів (кіберзагрози, тероризм, гібридні війни).

Література: основна [1; 3; 4; 6; 12; 13; 19; 26]; додаткова [2; 6; 7; 18; 19]

Тема 6. Міжнародні договори та угоди у сфері безпеки

Місце і роль міжнародних договорів у контексті безпеки; класифікація договорів та угод у сфері безпеки (багатосторонні, двосторонні, регіональні); роль Статуту ООН у забезпеченні міжнародної безпеки; ключові угоди про контроль над озброєннями (Договір про нерозповсюдження ядерної зброї, Договір про заборону хімічної зброї); механізми перевірки та виконання міжнародних угод; взаємозв'язок між правом і політикою у формуванні безпекових угод; вплив міжнародних договорів на національну безпеку держав; виклики, що постають перед міжнародними договорами (порушення зобов'язань, вихід з угод); нові ініціативи у сфері міжнародної безпеки (Кліматичні угоди, Договір про заборону ядерної зброї); роль організацій у сприянні укладенню та виконанню угод.

Література: основна [2; 3; 4; 9; 18; 22; 24]; додаткова [2; 5; 11; 14; 16; 17]

Тема 7. Глобальні конфлікти та їхні наслідки

Сутність та визначення глобальних конфліктів: причини та характер; історичні приклади глобальних конфліктів (Друга світова війна, Холодна війна); вплив глобальних конфліктів на міжнародні відносини та безпеку; наслідки для економіки країн-учасниць конфліктів; соціально-економічні наслідки для населення: біженці, внутрішньо переміщені особи, гуманітарні кризи; екологічні наслідки конфліктів: руйнування природних ресурсів,

забруднення навколишнього середовища; роль міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів та відновленні післявоєнних країн; стратегії примирення та побудови миру; нові загрози, що виникають у результаті глобальних конфліктів (екстремізм, тероризм); уроки, які суспільство може винести з глобальних конфліктів для запобігання майбутнім війнам.

Література: основна [2; 3; 4; 8; 12; 20; 25]; додаткова [2; 6; 12; 15; 17]

Тема 8. Економічна безпека в міжнародному контексті

Економічна безпека: сутність та ключові компоненти; роль економічної безпеки у забезпеченні національної та міжнародної стабільності; основні загрози економічній безпеці (економічні кризи, фінансова нестабільність, зовнішні борги); вплив глобалізації на економічну безпеку країн; значення енергетичної безпеки для економічної стабільності; міжнародні економічні організації (МВФ, Світовий банк) та їхній вплив на економічну безпеку держав; стратегічні ресурси та їхнє значення для національної безпеки; механізми захисту економічних інтересів у міжнародній політиці (торговельні угоди, санкції, протекціонізм); співпраця між державами у сфері економічної безпеки; роль інновацій та технологій у забезпеченні економічної безпеки; перспективи розвитку економічної безпеки в умовах сучасних викликів (кліматичні зміни, пандемії, глобальні економічні дисбаланси).

Література: основна [2; 3; 4; 12; 19; 20; 23; 25]; додаткова [10; 14; 16; 17]

Тема 9. Гібридні загрози в сучасній міжнародній безпеці

Сутність та визначення гібридних загроз: особливості та складові; різновиди гібридних загроз (військові, інформаційні, економічні); механізми реалізації гібридних стратегій (дезінформація, кібероперації, політичний вплив); роль недержавних акторів у формуванні гібридних загроз; вплив соціальних мереж та нових медіа на інформаційні кампанії; наслідки гібридних загроз для національної безпеки держав; стратегії протидії гібридним загрозам: національні та міжнародні підходи; координація зусиль між державами та міжнародними організаціями для боротьби з гібридними загрозами; приклади гібридних загроз у сучасній політиці (конфлікти в Україні, Сирії, гібридна війна в Балтійському регіоні); перспективи розвитку концепції гібридних загроз в умовах глобальних змін.

Література: основна [2; 3; 4; 9; 18; 22; 24]; додаткова [2; 5; 10; 14; 16; 17]

Тема 10. Міжнародна безпека та права людини

Взаємозв'язок між безпекою та правами людини; гуманітарні інтервенції та відповідальність за захист; порушення прав людини як фактор нестабільності; роль міжнародних організацій у забезпеченні прав людини в умовах конфліктів; механізми захисту прав людини у міжнародному праві (Міжнародний суд, Комісія з прав людини); вплив державних політик на дотримання прав людини; зв'язок між безпекою людини та економічними правами; наслідки порушення прав людини для національної безпеки; особливості захисту прав людини під час збройних конфліктів; виклики для прав людини в контексті боротьби з тероризмом; значення освіти та просвіти у сфері прав людини для зміцнення міжнародної безпеки.

Література: основна [2; 3; 4; 6; 10; 21; 24]; додаткова [1; 5; 8; 14; 16; 17]

Тема 11. Енергетична безпека

Енергетична безпека та її значення для національної й міжнародної стабільності; основні складові енергетичної безпеки: доступність, надійність, економічність та екологічність енергетичних ресурсів; вплив глобальних ринків на енергетичну безпеку держав; роль відновлювальних джерел енергії у забезпеченні енергетичної безпеки; геополітичні аспекти енергетичної безпеки: конкуренція за ресурси та маршрути постачання; ризики і загрози для енергетичної безпеки («саботаж», кібератаки, зміна клімату); механізми міжнародного співробітництва у сфері енергетичної безпеки; законодавчі ініціативи та регуляції в енергетичному секторі; роль енергетичної інфраструктури у забезпеченні безпеки; перспективи розвитку енергетичної безпеки в умовах глобальних змін та переходу до зеленої економіки.

Література: основна [2; 3; 4; 6; 7; 10; 15]; додаткова [1; 3; 4; 12; 13]

Тема 12. Кібербезпека та інформаційні загрози

Кібербезпека та її значення у сучасному світі; основні види інформаційних загроз (кібернапади, фішинг, шкідливе програмне забезпечення); методи захисту інформаційних систем та мереж; роль державних органів у забезпеченні кібербезпеки; міжнародне співробітництво у сфері кібербезпеки (угоди, конвенції, спільні тренування); вплив соціальних мереж на інформаційну безпеку; дезінформація та її наслідки для суспільства; виклики кібербезпеки в умовах зростання технологій Інтернету речей (IoT); етичні та правові аспекти кібербезпеки; вплив кіберзагроз на національну та міжнародну безпеку; перспективи розвитку кібербезпеки в умовах швидких технологічних змін та нових викликів.

Література: основна [2; 3; 4; 6; 7; 24; 25]; додаткова [1; 3; 4; 12; 14]

Тема 13. Сучасні міжнародні кризи та безпека

Визначення міжнародної кризи та її вплив на глобальну безпеку; аналіз причин виникнення сучасних міжнародних криз (політичні, економічні, екологічні); роль міжнародних організацій у вирішенні кризових ситуацій; механізми реагування на міжнародні кризи: санкції, миротворчі операції, дипломатичні зусилля; наслідки міжнародних криз для регіональної та світової стабільності; взаємозв'язок між внутрішніми та зовнішніми факторами у виникненні криз; роль інформаційних технологій у сучасних кризах (дезінформація, швидкість комунікації); вплив криз на гуманітарну ситуацію, зокрема на зростання кількості біженців, епідемій, соціального збурення; стратегії запобігання та управління міжнародними кризами; перспективи розвитку системи міжнародної безпеки в умовах постійно змінюваних глобальних викликів.

Література: основна [2; 3; 4; 6; 7; 10; 15]; додаткова [1; 3; 4; 11; 16]

Тема 14. Перспективи міжнародної безпеки

Ключові виклики та загрози міжнародній безпеці у майбутньому; роль нових технологій (штучний інтелект, кіберзахист, дрони тощо) у формуванні нових моделей безпеки; вплив глобалізації на структуру міжнародної безпеки та можливість виникнення нових форм співпраці; екологічні загрози та зміни клімату як фактори, що впливають на безпеку; важливість міждисциплінарного підходу для розуміння міжнародної безпеки; необхідність реформування міжнародних організацій для адекватної реакції на сучасні виклики; роль недержавних акторів (негубернативні організації, бізнес, громади) у формуванні безпекової політики; перехід від традиційних до нетрадиційних підходів у забезпеченні безпеки; перспективи розвитку концепції колективної безпеки; сценарії розвитку міжнародних відносин у контексті забезпечення стабільності та миру у світі.

Література: основна [2; 3; 4; 6; 7; 10; 15]; додаткова [1; 3; 4; 12; 13]

4. МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Семінарське заняття 1

Вступ до міжнародної безпеки

Міжнародна безпека є складовим елементом сучасної системи міжнародних відносин, що охоплює заходи, інститути та механізми, спрямовані на попередження конфліктів, стримування загроз та забезпечення стабільності у глобальному просторі. У науковому дискурсі домінують декілька концептуальних підходів до її розуміння: реалізм (безпека як відсутність загрози з боку інших держав), лібералізм (акцент на міжнародному співробітництві), конструктивізм (безпека як соціально сконструйоване явище).

Еволюція поняття безпеки демонструє перехід від вузького уявлення про національну безпеку як захист державного суверенітету до глобальної безпеки, яка охоплює транснаціональні загрози та потребує спільного реагування. Сучасна парадигма включає такі виміри, як людська, економічна, екологічна та інформаційна безпека.

Суб'єктами міжнародної безпеки виступають:

- ✓ Держави, що формують і реалізують національні стратегії безпеки;
- ✓ Міжнародні організації (ООН, НАТО, ОБСЄ), які координують колективні заходи;
- ✓ Недержавні актори (міжнародні НУО, транснаціональні корпорації, терористичні мережі), чия діяльність впливає на динаміку загроз.

Типи загроз поділяються на:

- ✓ Традиційні: міждержавні війни, гонка озброєнь, розповсюдження зброї масового ураження (ЗМУ);
- ✓ Нетрадиційні: тероризм, кіберзлочинність, глобальні епідемії, зміни клімату, міграційні кризи.

Ключові підходи до забезпечення безпеки включають:

- ✓ Колективну безпеку (засновану на співпраці в межах багатосторонніх альянсів, зокрема в межах Статуту ООН);
- ✓ Баланс сил, що традиційно застосовується для стримування потенційних агресорів шляхом створення рівноваги між державами.

Міжнародне право виступає базовим інструментом легітимації дій суб'єктів у сфері безпеки. Основу складають положення Статуту ООН, договори про роззброєння, міжнародні угоди про нерозповсюдження ЗМУ, які сприяють врегулюванню конфліктів і довгостроковій стабільності у світовому середовищі.

План семінарського заняття:

1. Теоретичні підходи до аналізу міжнародної безпеки: реалізм, лібералізм, конструктивізм.
2. Етапи еволюції поняття безпеки: від національної до глобальної парадигми.
3. Суб'єкти міжнародної безпеки: роль держав, міжнародних організацій і недержавних акторів.
4. Класифікація загроз міжнародній безпеці: традиційні та нетрадиційні виклики.
5. Правові та політичні механізми забезпечення безпеки в сучасному світі.

Питання для обговорення:

1. У чому полягають основні розбіжності між класичним і сучасним розумінням безпеки?
2. Чи є міжнародні організації ефективними суб'єктами реагування на новітні загрози безпеці?
3. Як поєднуються національні інтереси держав з концепцією колективної безпеки?
4. У який спосіб недержавні актори можуть як посилювати, так і підривати міжнародну безпеку?
5. Чи є сучасна система міжнародного права достатньо гнучкою для реагування на нетрадиційні загрози?

Практичні кейси:

1. Проаналізуйте конкретний випадок міжнародної кризи або конфлікту (за вибором здобувача вищої освіти), у якому було задіяно різні суб'єкти міжнародної безпеки (держави, міжнародні організації, недержавні актори). Визначте тип загрози (традиційна чи нетрадиційна) та оцініть ефективність механізмів реагування.
2. Складіть коротку порівняльну характеристику двох концепцій безпеки (реалізм та лібералізм або конструктивізм), пояснивши, як би кожна з них інтерпретувала певну загрозу у сфері міжнародної безпеки (на прикладі сучасного конфлікту або кризи). Обґрунтуйте, яка з концепцій є більш релевантною у сучасних умовах.
3. Підготуйте аналітичну записку, у якій запропонуйте заходи з удосконалення системи міжнародної безпеки в умовах нетрадиційних загроз. Врахуйте сучасні виклики, такі як кібербезпека, зміна клімату, пандемії. Обґрунтуйте, які суб'єкти (державні чи недержавні) повинні відігравати ключову роль у реагуванні на ці виклики.

Семінарське заняття 2

Традиційні загрози міжнародній безпеці

Традиційні загрози міжнародній безпеці охоплюють переважно міждержавні військово-політичні ризики, що мають довготривалий вплив на регіональну та глобальну стабільність. Вони становлять фундаментальні виклики у сфері безпеки та вимагають системних відповідей з боку міжнародної спільноти.

Військові конфлікти та збройні зіткнення залишаються найочевиднішою формою загрози. Вони виникають через суперечності щодо території, ресурсів, ідеологій або політичного впливу. Їхні наслідки включають людські жертви, руйнування інфраструктури, гуманітарні кризи, а також пролонговану нестабільність у постконфліктний період.

Тероризм набув транснаціонального характеру, ставши формою асиметричної загрози. Його головна мета – підірвати безпеку цивільного населення та держав через насильницькі акти, ідеологічний радикалізм і дестабілізацію інституцій. Терористичні організації, такі як «Ісламська держава» або «Аль-Каїда», діють за межами державної підзвітності, що ускладнює реагування.

Поширення зброї масового ураження (ЗМУ) – зокрема ядерної, хімічної та біологічної – є однією з найгостріших загроз. Наявність ЗМУ у нестабільних або авторитарних режимах посилює глобальні ризики, провокує регіональні конфлікти та знижує ефективність механізмів стримування.

Міждержавні конфлікти мають ефект масштабного поширення: дестабілізують цілі регіони, генерують хвилі біженців, провокують економічні колапси та спричиняють ескалацію насильства за межами безпосередньої зони бойових дій.

Мілітаризація регіонів, таких як Арктика, Близький Схід чи Індо-Тихоокеанський басейн, веде до посилення протистояння між великими державами, що може спричинити конфлікти через контроль над стратегічними маршрутами або ресурсами.

Гонка озброєнь – це системне накопичення військових ресурсів, що стимулює взаємну недовіру та витрати на оборону. Вона знижує ефективність дипломатичних інструментів і створює умови для ескалації навіть незначних інцидентів.

Міжнародні організації відіграють ключову роль у стримуванні традиційних загроз. ООН, ОБСЄ, Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) здійснюють моніторинг, посередництво, роззброєння та миротворчі операції. Їхня діяльність покликана забезпечити дотримання норм міжнародного права та підтримувати глобальний порядок.

Стратегічні підходи до контролю за озброєнням включають укладення багатосторонніх договорів (Договір про нерозповсюдження ядерної зброї, Конвенція про заборону хімічної зброї), інспекції, системи верифікації та санкційні механізми у разі порушень.

План семінарського заняття:

1. Поняття традиційних загроз у системі міжнародної безпеки.
2. Причини виникнення та особливості перебігу міждержавних військових конфліктів.
3. Тероризм як асиметрична загроза: структура, цілі, методи.
4. Проблема поширення зброї масового ураження та міжнародні режими контролю.
5. Роль міжнародних організацій у стримуванні традиційних загроз і запобіганні ескалації конфліктів.

Питання для обговорення:

1. Чому традиційні загрози залишаються актуальними у XXI столітті попри зростання новітніх викликів?
2. Наскільки ефективними є сучасні міжнародні механізми стримування розповсюдження ЗМУ?
3. Чи можна подолати гонку озброєнь шляхом дипломатії? Наведіть ариклади успіхів і невдач дипломатичного врегулювання
4. Які особливості має боротьба з тероризмом у контексті міжнародного права та прав людини?
5. Як геополітична конкуренція сприяє мілітаризації окремих регіонів і якими можуть бути наслідки для глобальної стабільності?

Практичні кейси:

1. Оберіть приклад реального міждержавного військового конфлікту (за вибором здобувача) та проаналізуйте його причини, характер загроз і наслідки для міжнародної безпеки. Зверніть увагу на реакцію міжнародних організацій та ключових держав.
2. Розробіть стратегію врегулювання традиційної загрози міжнародній безпеці (збройний конфлікт, поширення ЗМУ, мілітаризація регіону) з використанням інструментів дипломатії, міжнародного права та механізмів колективної безпеки.
3. Проаналізуйте ситуацію з мілітаризацією одного з сучасних геополітичних регіонів (наприклад, Арктики або Південно-Китайського моря) та підготуйте план дій для зниження напруги, ураховуючи інтереси ключових акторів, міжнародні угоди та загрози регіональній стабільності.

Семінарське заняття 3

Нові виклики міжнародній безпеці

Нові виклики міжнародній безпеці відображають зміщення акценту в безпековому дискурсі від суто військово-політичних до комплексних, міждисциплінарних загроз, що вимагають координації зусиль держав, міжнародних організацій та громадянського суспільства.

Кіберзагрози та інформаційна війна стали ключовим елементом сучасних конфліктів. Кібератаки на критичну інфраструктуру, банківську систему, енергетику та оборону порушують цілісність державних функцій. Інформаційна війна включає масове поширення фейків, маніпулювання громадською думкою, підлив демократичних інституцій через соціальні мережі.

Енергетична безпека є основою економічної стабільності та національного суверенітету. Залежність від імпорتنих енергоносіїв, монополізація постачання, енергетичний шантаж та саботаж (включно з кібердиверсіями) становлять реальну загрозу національним інтересам.

Екологічні загрози та кліматичні зміни призводять до деградації природних ресурсів, зростання кількості природних катастроф, дефіциту води й їжі. Це, своєю чергою, провокує міждержавні суперечки, збройні конфлікти за ресурси та посилює міграційний тиск.

Поширення пандемій та глобальних хвороб (як показав COVID-19) паралізує системи охорони здоров'я, економіку та міжнародну мобільність. Біобезпека набуває стратегічного значення, а біологічні загрози розглядаються не лише в контексті охорони здоров'я, і як фактор міжнародної стабільності.

Міграційні кризи, зумовлені війнами, економічною нерівністю та змінами клімату, спричиняють політичну напругу в приймаючих країнах, загострюють соціальні конфлікти та стають підґрунтям для зростання популізму, ксенофобії та політичної радикалізації.

Економічні кризи підривають довіру до державних інституцій, загострюють соціальну нерівність і створюють передумови до внутрішньої нестабільності. Глобальна взаємозалежність означає, що локальні фінансові потрясіння можуть мати каскадні наслідки для всієї міжнародної системи.

Нестабільність у слабких і «неспроможних» державах (failed states) призводить до утворення «сірих зон» – просторів, просторів, що не контролюються центральною владою, де процвітає тероризм, торгівля зброєю, наркотиками, людьми. Такі території стають осередками нестабільності для регіонів і глобальної спільноти.

Транснаціональна організована злочинність і торгівля людьми набувають масштабів глобального бізнесу. Їхня діяльність дестабілізує економіку,

політику та соціальну сферу, підриваючи державний суверенітет, а також сприяє корупції та зниженню ефективності безпекових інституцій.

Дезінформація та пропаганда стали інструментами стратегічного впливу, здатними підірвати довіру до урядів, інституцій ЄС та НАТО, створювати штучні загрози та формувати ворожу ідентичність. Це спричиняє поляризацію суспільств і кризи демократичного управління.

План семінарського заняття:

1. Поняття новітніх викликів у сфері міжнародної безпеки: загальна характеристика та ключові відмінності від традиційних загроз.
2. Кіберзагрози, інформаційна війна та безпека цифрової інфраструктури.
3. Енергетична та екологічна безпека в умовах глобальних змін.
4. Пандемії, міграційні кризи, нестабільність «неспроможних» держав та їх гуманітарні й політичні наслідки.
5. Діяльність транснаціональної злочинності та роль дезінформації у дестабілізації міжнародного порядку.

Основні питання для обговорення:

1. Чи може кібербезпека сьогодні вважатися важливішою за класичну військову оборону?
2. Як зміна клімату впливає на безпекову політику держав і міжнародних організацій?
3. У чому полягає стратегічна небезпека дезінформації як інструмента гібридного впливу?
4. Як міжнародне співтовариство може ефективно реагувати на кризи у «failed states»?
5. Яким чином пандемії змінюють уявлення про біологічну безпеку як складову національної та міжнародної політики?

Практичні кейси:

1. Проаналізуйте один приклад кіберінциденту міжнародного масштабу (наприклад, атака на SolarWinds або хакерська діяльність під час виборів у США). Визначте учасників, масштаб впливу, засоби атаки та міжнародну реакцію.
2. Розробіть модель реагування міжнародної організації (наприклад, ООН або ЄС) на міграційну кризу, зумовлену кліматичними змінами. Запропонуйте інструменти попередження гуманітарної катастрофи та забезпечення безпеки у країнах/регіонах, які приймають мігрантів.
3. Оберіть приклад дезінформаційної кампанії (наприклад, у контексті COVID-19 або військової агресії) та проаналізуйте її цілі, методи поширення,

вплив на громадську думку. Запропонуйте можливі способи протидії з боку держави та громадянського суспільства.

Семінарське заняття 4

Колективна безпека та міжнародні альянси

Колективна безпека є однією з фундаментальних концепцій сучасної міжнародної безпеки. Вона базується на принципі, що напад на одну державу розглядається як напад на всю систему, яка об'єднує ці держави. Такий підхід передбачає спільну відповідь усіх учасників на загрозу, що порушує міжнародний мир і безпеку.

Історично ця ідея бере початок із Ліги Націй, однак повноцінного інституційного оформлення вона набула у Статуті ООН. Відповідно до статей 39–51 Статуту, Рада Безпеки ООН уповноважена визначати наявність загрози миру, акту агресії або порушення миру та вживати колективних заходів – санкційних або силових – для їх усунення. Саме ці норми формалізують глобальний механізм колективної безпеки.

Найяскравішим прикладом реалізації цього принципу є діяльність НАТО, де він зафіксований у статті 5 Північноатлантичного договору 1949 року. Згідно з якою, збройний напад на одного або кількох членів Альянсу прирівнюється до нападу на всіх, і кожна держава зобов'язується надати допомогу, включно з використанням збройних сил. Цей механізм було вперше активовано після терористичних атак 11 вересня 2001 року.

Міжнародні альянси, зокрема НАТО, виконують функції координації військової стратегії, забезпечення обороноздатності, оперативного реагування на конфлікти, а також зміцнення політичної солідарності. З початку агресії Росії проти України у 2014 році НАТО значно посилило військову присутність у Східній Європі, демонструючи гнучкість і адаптивність до нових типів загроз.

Окрім НАТО, у системі колективної безпеки важливу роль відіграють регіональні альянси:

- ✓ Європейський Союз реалізує Спільну політику безпеки та оборони (CSDP), яка передбачає проведення військових та цивільних місій за межами ЄС;

- ✓ ОАД (Організація Американських Держав) забезпечує колективну реакцію на порушення демократичного порядку на Американському континенті;

- ✓ АСЕАН, хоча й не є класичним оборонним альянсом, виступає платформою превентивної дипломатії та врегулювання конфліктів у Південно-Східній Азії.

Коллективна відповідальність у межах альянсів реалізується через спільне планування, військові навчання, механізми раннього попередження, а також санкції та операції з підтримання миру. Такий підхід дає змогу мінімізувати ризики односторонніх дій та забезпечити легітимність у міжнародному праві.

Разом із тим, ефективність систем колективної безпеки обмежується низкою проблем: політичними суперечностями між державами-членами, нерівномірним розподілом внесків, конфліктом між національними інтересами та спільними зобов'язаннями. Асиметричні загрози, внутрішні політичні кризи (як-от Brexit, зростання євроскептицизму чи поляризація в США) також знижують дієвість альянсів.

У перспективі система колективної безпеки потребує оновлення та модернізації: інтеграції кіберзахисту, штучного інтелекту, посилення співпраці з недержавними суб'єктами (зокрема приватними військовими компаніями, IT-компаніями, гуманітарними структурами), а також оновлення нормативної бази міжнародних організацій відповідно до нових глобальних реалій.

План семінарського заняття:

1. Історичні витоки та еволюція концепції колективної безпеки: від Ліги Націй до ООН.
2. Правові засади колективної безпеки у Статуті ООН та Північноатлантичному договорі.
3. Структура та механізми функціонування військово-політичних альянсів (НАТО, ОАД, ЄС, АСЕАН).
4. Коллективна відповідальність: форми реалізації, інструменти впливу, спільні операції.
5. Виклики для ефективності сучасних систем колективної безпеки та перспективи їх модернізації.

Основні питання для обговорення:

1. Наскільки ефективною є система колективної безпеки у стримуванні агресивної поведінки держав?
2. Чи відповідає Статут ООН сучасним загрозам безпеці, чи потребує реформування?
3. Яким чином стаття 5 НАТО відображає принцип взаємної відповідальності, і чи є вона універсальною моделлю?
4. У чому полягає різниця між класичними військовими альянсами та регіональними політичними платформами (як АСЕАН)?
5. Які інноваційні підходи можуть посилити ефективність міжнародних альянсів у боротьбі з асиметричними загрозами?

Практичні кейси:

1. Оберіть приклад застосування механізму колективної безпеки (наприклад, участь НАТО після 11 вересня 2001 року або місії ООН у Малі) та проаналізуйте, наскільки ефективно було реалізовано принцип колективної відповідальності.
2. Розробіть модель реформування системи колективної безпеки ООН, урахувавши сучасні виклики: асиметричні загрози, кібернапади, блокування рішень у Раді Безпеки. Запропонуйте механізми підвищення оперативності та легітимності.
3. Порівняйте підходи до колективної безпеки в межах НАТО та ЄС. Оцініть їхню взаємодію, сильні та слабкі сторони, а також перспективи розвитку оборонного компонента Європейського Союзу

Семінарське заняття 5 Стратегії національної безпеки

Поняття національної безпеки охоплює систему заходів, рішень та інституцій, спрямованих на захист життєво важливих інтересів держави, суспільства та громадян від внутрішніх і зовнішніх загроз. У науковому дискурсі вона трактується як здатність держави забезпечити стабільне функціонування політичних, економічних, соціальних і військових структур у мінливих умовах міжнародного середовища.

Стратегії національної безпеки є офіційними програмними документами, що визначають цілі, пріоритети, механізми реалізації та суб'єкти безпекової політики. Їх структура зазвичай включає кілька ключових компонентів. Військова безпека передбачає захист суверенітету та територіальної цілісності шляхом розвитку оборонного потенціалу, збройних сил і систем раннього попередження. Економічна безпека акцентує на захисті критичної інфраструктури, забезпеченні фінансової стабільності та продовольчій безпеці. Кібербезпека розглядається як новий пріоритет, що передбачає захист інформаційних систем від атак, дезінформації та технологічного саботажу. Енергетична безпека пов'язана з диверсифікацією постачань, розвитком альтернативних джерел енергії та протидією залежності від імпорту стратегічних ресурсів.

В умовах глобалізації національна безпека зазнає нових викликів. Поширення кіберзагроз, міжнародного тероризму, гібридних атак, транскордонної організованої злочинності, кліматичних змін та пандемій потребує оновлення стратегій, здатних інтегрувати різні рівні реагування – національний, регіональний і глобальний. Загрози стають дедалі менш

прогнозованими, багато з них мають складну мережеву природу, що ускладнює традиційне стратегічне планування.

У центрі будь-якої стратегії безпеки лежить поняття національних інтересів – тих базових цінностей і потреб, які держава зобов'язана захищати. Саме національні інтереси формують архітектуру стратегічних пріоритетів, визначають зовнішньополітичний курс, зміст оборонної політики, соціальні й інформаційні орієнтири. Їхнє чітке визначення є передумовою для формування дієвої та легітимної політики безпеки.

Державна політика у сфері національної безпеки охоплює законодавчу базу, інституційне забезпечення (РНБО, міністерства, силові структури), фінансування безпекових програм, а також політичну відповідальність за реалізацію цілей безпеки. Не менш важливим є стратегічне планування, яке дозволяє передбачити сценарії розвитку подій і розробити механізми кризового реагування. Сучасні стратегії безпеки передбачають наявність систем управління надзвичайними ситуаціями, координацію між секторами, інформаційне моделювання ризиків.

Ключову роль у забезпеченні ефективності безпекової політики відіграють розвідувальні та контррозвідувальні служби, які здійснюють збір, аналіз, верифікацію та передачу критично важливої інформації для прийняття стратегічних рішень. Вони також запобігають диверсіям, підривній діяльності, внутрішнім і зовнішнім змовам.

Одним із найважливіших викликів сучасності є забезпечення балансу між внутрішньою та зовнішньою безпекою. Внутрішня безпека пов'язана з політичною стабільністю, законністю, правами людини, соціальною інтеграцією. Зовнішня – з протидією агресії, впливом глобальних акторів, участю в міжнародних коаліціях. Їхня взаємозалежність означає, що порушення одного рівня неминуче впливатиме на інший.

У світлі нових загроз держави все частіше вдаються до міжнародного співробітництва у сфері безпеки – як у двосторонньому форматі, так і в межах міжнародних організацій (ООН, НАТО, ЄС, ОБСЄ). Це охоплює обмін інформацією, спільні навчання, координацію антикризових дій та узгодження стратегій.

Нарешті, адаптація стратегій безпеки до нових викликів вимагає гнучкості, прогнозування, міжсекторального підходу та активної участі суспільства. Зокрема, кіберзагрози, тероризм, гібридні війни стали основними векторами трансформації національних стратегій. Держава має не лише реагувати на загрози, а й проактивно діяти, зміцнюючи стійкість до «шоків», забезпечуючи демократичну легітимність безпекових рішень та залучаючи громадян до формування політики безпеки.

План семінарського заняття:

1. Поняття, структура та функції національної безпеки в системі державного управління.
2. Основні компоненти стратегії національної безпеки: військова, економічна, кібер-, енергетична.
3. Визначення та роль національних інтересів у формуванні безпекової політики.
4. Інституційне забезпечення стратегій безпеки: державні органи, служби, нормативна база.
5. Адаптація стратегій безпеки до нових викликів: гібридні загрози, пандемії, цифрова трансформація.

Основні питання для обговорення:

1. Як національні інтереси визначають пріоритети державної безпекової політики?
2. Які ризики пов'язані з надмірним акцентом на внутрішню або зовнішню безпеку в стратегії держави?
3. Наскільки ефективною є координація між секторами (військовим, цивільним, економічним) у системі безпеки?
4. Які переваги та виклики містить міжнародне співробітництво в національних стратегіях безпеки?
5. Чи здатні сучасні стратегії безпеки випереджати загрози, чи вони залишаються реактивними?

Практичні кейси:

1. Оберіть приклад стратегії національної безпеки однієї з держав (за вибором здобувача вищої освіти) та проаналізуйте її структуру, пріоритети, ключові загрози. Оцініть, наскільки вона відповідає сучасним викликам глобальної безпеки.
2. Розробіть спрощену модель стратегії національної безпеки для умовної держави з урахуванням сучасних загроз: кіберзлочинність, енергетична нестабільність, внутрішній радикалізм. Визначте основні цілі, суб'єктів реалізації та необхідні ресурси.
3. Проаналізуйте приклад міждержавного безпекового партнерства (наприклад, Україна – НАТО; Японія – США; Франція – ЄС). Дослідіть, як таке співробітництво впливає на формування та реалізацію національних стратегій безпеки сторін.

Семінарське заняття 6

Міжнародні договори та угоди у сфері безпеки

Міжнародні договори та угоди є фундаментальним інструментом забезпечення міжнародної безпеки, оскільки вони встановлюють правові рамки взаємодії держав у сфері контролю над озброєннями, запобігання конфліктам, реагування на загрози та зміцнення довіри. Ці документи формалізують зобов'язання держав щодо поведінки у сфері безпеки, створюють механізми верифікації та відповідальності, а також закладають основу для багатосторонньої співпраці.

Залежно від кількості учасників та географічного охоплення, договори у сфері безпеки класифікують на двосторонні (наприклад, угоди про розміщення військових баз), багатосторонні (наприклад, Договір про нерозповсюдження ядерної зброї) та регіональні (як-от Угода про зону, вільну від ядерної зброї в Латинській Америці – Договір Тлателолко). Усі ці формати відіграють специфічну роль у формуванні режимів безпеки в окремих регіонах і у глобальному масштабі.

Центральне місце у міжнародній договірній архітектурі безпеки займає Статут ООН, який визначає принципи мирного врегулювання спорів, заборони застосування сили та колективної безпеки. Статті 2, 39–51 Статуту містять юридичну основу для ухвалення рішень щодо санкцій, миротворчих операцій та колективного захисту. Таким чином, Статут виступає не лише політичним, а й юридичним гарантом міжнародної стабільності.

Серед ключових договорів про контроль над озброєннями особливе значення мають:

- ✓ Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ, 1968) – багатосторонній документ, що передбачає заборону на передачу ядерних технологій, поступове роззброєння та право на мирне використання атомної енергії;
- ✓ Конвенція про заборону хімічної зброї (1993) – забороняє розробку, виробництво, накопичення та застосування хімічної зброї та передбачає її знищення;
- ✓ Договір про заборону ядерної зброї (2017) – перший міжнародний інструмент, що юридично закріплює повну заборону ядерної зброї, хоча не підписаний ядерними державами.

Невід'ємним елементом ефективності безпекових угод є механізми перевірки та контролю. Вони реалізуються через інспекції, звітування, моніторинг з боку спеціалізованих організацій – таких як МАГАТЕ (у сфері ядерної енергії), Організація із заборони хімічної зброї (ОЗХЗ) або Комісія з роззброєння ООН. Верифікація гарантує дотримання зобов'язань, мінімізує

ризика прихованих порушень та підвищує рівень взаємної довіри між державами.

Разом з тим, взаємодія права і політики у формуванні безпекових договорів є складною і неоднозначною. Хоча формально договори є обов'язковими згідно міжнародного права, політичні інтереси, стратегічні міркування або зміна владних еліт можуть призвести до виходу з договору (наприклад, вихід США з Договору про ліквідацію ракет середньої і меншої дальності у 2019 році) або систематичного порушення зобов'язань, що знижує ефективність міжнародного правопорядку.

Міжнародні угоди значною мірою впливають на національну безпеку, оскільки обмежують або розширюють можливості держави в сфері оборони, визначають рамки військово-технічного співробітництва, встановлюють санкції за недотримання норм. Участь у таких договорах також формує міжнародний імідж країни, її статус як надійного партнера або, навпаки, потенційного порушника.

Серед нових ініціатив важливе місце посідають кліматичні угоди, що визнають екологічну деградацію як фактор загрози безпеці (зокрема, Паризька кліматична угода 2015 року), а також ініціативи в галузі гуманітарного роззброєння, спрямовані на заборону автономної зброї, мін та кластерних боєприпасів. Такі договори свідчать про розширення розуміння безпеки до екологічного, технологічного й гуманітарного вимірів.

Нарешті, важлива роль міжнародних організацій полягає не лише у сприянні укладенню договорів, але й у забезпеченні їх виконання. ООН, ОБСЄ, НАТО, МАГАТЕ, ОЗХЗ, Женевські конвенції та інші механізми діють як посередники, монітори, інспектори та арбітри у питаннях дотримання зобов'язань. Їхнє функціонування забезпечує інституційну сталість та довіру у міжнародній системі.

План семінарського заняття:

1. Роль міжнародних договорів у формуванні системи глобальної безпеки.
2. Класифікація договорів у сфері безпеки: двосторонні, багатосторонні, регіональні.
3. Статут ООН як базовий правовий документ для колективної безпеки.
4. Ключові договори у сфері контролю над озброєннями: структура, принципи, механізми реалізації.

Основні питання для обговорення:

1. Яку роль відіграють міжнародні договори в запобіганні конфліктам і ескалації загроз?
2. У чому полягає відмінність між юридичною обов'язковістю договору та його фактичною реалізацією в політиці?
3. Чи може вихід окремих держав із міжнародних угод ставити під загрозу глобальну безпеку?
4. Яким чином механізми верифікації впливають на ефективність міжнародних договорів?
5. Наскільки нові ініціативи (екологічні, гуманітарні, технологічні договори) змінюють традиційне розуміння безпеки?

Практичні кейси:

1. Оберіть один із ключових міжнародних договорів у сфері контролю над озброєннями (наприклад, ДНЯЗ, Конвенція про заборону хімічної зброї, Паризька кліматична угода) та проаналізуйте його цілі, механізми реалізації та проблеми виконання. Оцініть його вплив на глобальну або регіональну безпеку.
2. Спробуйте змодельовати ситуацію виходу однієї з країн із міжнародного договору про безпеку. Обґрунтуйте наслідки цього кроку для міжнародного порядку, потенційні реакції інших держав та міжнародних організацій. Запропонуйте дипломатичні шляхи врегулювання.
3. Порівняйте два договори або угоди – один глобального масштабу, інший регіональний (наприклад, Договір про заборону ядерної зброї та Договір Тлателолко). Проаналізуйте їхню структуру, охоплення, механізми контролю та вплив на відповідні безпекові середовища.

Семінарське заняття 7

Глобальні конфлікти та їхні наслідки

Глобальні конфлікти – це масштабні збройні протистояння, що охоплюють велику кількість держав, мають глибокий вплив на структуру міжнародних відносин та викликають трансформацію глобальної системи безпеки. Їх характер визначається високим ступенем інтенсивності, залученням значних військових, економічних і людських ресурсів, а також довгостроковими наслідками для світової спільноти.

Основні причини глобальних конфліктів – це змагання за геополітичне домінування, боротьба за ресурси, ідеологічні суперечності, імперіалізм, колоніалізм або націоналізм. Вони часто виникають у контексті системних змін у міжнародному порядку або кризи легітимності на глобальному рівні.

Історичними прикладами глобальних конфліктів є Друга світова війна (1939–1945) та Холодна війна (1947–1991). Перша стала найбільш

кровопролитним конфліктом в історії, наслідком якого було не лише фізичне руйнування цілих країн, але й кардинальна зміна політичної карти світу, створення ООН та закріплення принципів міжнародного права. Холодна війна, хоч і не набула форми прямого збройного протистояння між наддержавами, призвела до глобальної поляризації, численних локальних війн, гонки озброєнь та системи стримування.

Вплив глобальних конфліктів на міжнародні відносини проявляється у формуванні нових альянсів, зміні балансу сил, перегляді системи безпекових пріоритетів. Такі конфлікти стимулюють реформування інституцій, розвиток міжнародного права, посилення ролі наднаціональних структур. Разом із тим, вони створюють тривалі осередки напруженості, які продовжують впливати на геополітичну ситуацію ще десятиліттями.

Економічні наслідки глобальних конфліктів є катастрофічними для країн-учасниць. Вони включають руйнування промисловості, інфраструктури, скорочення торгівлі, гіперінфляцію, зростання заборгованості. Водночас, у деяких державах (зокрема США після Другої світової війни) спостерігався зворотний ефект – економічне зростання завдяки воєнному виробництву та гео економічному посиленню.

На соціальному рівні, глобальні конфлікти спричиняють масові міграційні хвилі, збільшення кількості біженців і внутрішньо переміщених осіб, деградацію медичної, освітньої та соціальної інфраструктури. У країнах, охоплених війною, зростають рівень бідності, безробіття, поширюються психосоціальні травми, радикалізація населення. Виникають гуманітарні кризи, що вимагають мобілізації міжнародної допомоги.

Екологічні наслідки також є надзвичайно серйозними. Війна призводить до руйнування природних ресурсів, хімічного та радіаційного забруднення, знищення екосистем. Прикладами є бомбардування нафтових родовищ у Перській затоці, наслідки використання дефоліантів у В'єтнамі або катастрофічні екологічні ризики сучасної війни в Україні.

Міжнародні організації, зокрема ООН, Міжнародний Комітет Червоного Хреста, ПРООН, ЮНІСЕФ, відіграють провідну роль у врегулюванні конфліктів і відновленні післявоєнних країн. Їх діяльність охоплює миротворчі місії, посередництво в переговорах, відновлення інституцій, розмінування, гуманітарну допомогу, підтримку репатріації та демобілізації.

Стратегії примирення та побудови миру включають перехідне правосуддя, національні діалоги, програми інтеграції ветеранів і жертв, реформу сектору безпеки, сприяння соціальній згуртованості. Успіх таких стратегій залежить від політичної волі, залучення громадянського суспільства та міжнародної підтримки.

Після глобальних конфліктів нерідко з'являються нові загрози, зокрема:

- ✓ зростання екстремізму через радикалізацію суспільств;
- ✓ тероризм як відповідь на постконфліктну фрагментацію;
- ✓ криміналізація економіки, нелегальна торгівля зброєю;
- ✓ руйнування регіональної безпеки.

Водночас аналіз глобальних конфліктів демонструє важливі висновки, що мають потенціал стати основою для запобігання майбутнім військовим загрозам. Це визнання необхідності інституцій колективної безпеки, посилення прав людини, заборона зброї масового ураження, розвиток діалогу як альтернативи силовому протистоянню. Історичний досвід доводить, що конфлікти можуть бути не лише джерелом руйнування, але й імпульсом для створення нової міжнародної системи, орієнтованої на мир, справедливість і стабільність.

План семінарського заняття:

1. Поняття глобального конфлікту: ознаки, масштаби, класифікація.
2. Причини виникнення глобальних збройних конфліктів: геополітичні, ідеологічні, економічні.
3. Вплив глобальних конфліктів на систему міжнародних відносин і безпеки.
4. Соціально-економічні, гуманітарні та екологічні наслідки глобальних війн.
5. Роль міжнародних організацій і стратегій примирення у постконфліктному врегулюванні.

Основні питання для обговорення:

1. Які чинники перетворюють збройний конфлікт на глобальний?
2. Чи може сучасний міжнародний порядок запобігти новому глобальному конфлікту?
3. У чому полягає гуманітарна відповідальність держав і міжнародних інституцій після завершення конфлікту?
4. Які довгострокові наслідки глобальних війн для екосистем, суспільств і міжнародного права?
5. Чи можливе формування нової моделі міжнародної безпеки на основі уроків минулих глобальних конфліктів?

Практичні кейси:

1. Оберіть один із глобальних конфліктів ХХ століття (наприклад, Друга світова війна, війна у В'єтнамі, війна в Іраку) та проаналізуйте його політичні, економічні, гуманітарні та екологічні наслідки. Оцініть ефективність дій міжнародних організацій під час та після конфлікту.

2. Складіть модель дій міжнародної коаліції (наприклад, ООН, НАТО, ЄС) у випадку загрози нового глобального конфлікту, пов'язаного з ескалацією регіональної війни. Визначте можливі сценарії розвитку подій, інструменти втручання та механізми деескалації.

3. Розробіть стратегію примирення та постконфліктного відновлення для умовної країни, що постраждала внаслідок глобального протистояння. Запропонуйте комплекс заходів: від реформ інституцій до роботи з ветеранами, постраждалими громадами, демобілізованими та біженцями.

Семінарське заняття 8

Економічна безпека в міжнародному контексті

Економічна безпека є базовою складовою національної та міжнародної стабільності. Вона означає здатність держави ефективно функціонувати, розвиватися й захищати власні економічні інтереси в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз. Економічна безпека включає захист виробничого потенціалу, фінансової системи, торговельного балансу, критичної інфраструктури та стратегічних ресурсів.

Ключові компоненти економічної безпеки охоплюють:

- ✓ фінансову стабільність (контроль над інфляцією, платіжним балансом, обслуговуванням державного боргу);
- ✓ енергетичну незалежність;
- ✓ технологічну конкурентоспроможність;
- ✓ продовольчу безпеку;
- ✓ надійність інституцій, що регулюють економічні процеси.

У сучасному світі економічна безпека безпосередньо впливає на загальну безпеку держав: послаблення економіки призводить до політичної дестабілізації, зростання соціальної напруги, вразливості до зовнішнього тиску. Водночас, стійка економіка – це ресурс для фінансування обороноздатності, дипломатії та гуманітарної політики.

Серед основних загроз економічній безпеці можна виокремити:

- ✓ глобальні економічні кризи, що спричиняють спад виробництва, безробіття, падіння інвестиційної активності;
- ✓ фінансову нестабільність, яка проявляється у валютних коливаннях, банківських банкрутствах, втраті довіри до ринків;

✓ зовнішню боргову залежність, яка обмежує державний суверенітет і підпорядковує політику інтересам кредиторів.

Глобалізація створює подвійний ефект для економічної безпеки: з одного боку, розширює доступ до інвестицій, технологій, ринків, з іншого – посилює вразливість до зовнішніх шоків, зменшує можливості автономного управління національною економікою. Руйнація глобальних ланцюгів постачання під час пандемії COVID-19 чи енергетичні кризи в Європі – приклади такої подвійності.

Особливе значення має енергетична безпека, яка визначає стабільність економіки через доступ до надійних джерел енергії. Монополія постачальників, геополітична нестабільність та енергетичний шантаж перетворюють енергетику на інструмент тиску, а не просто на економічну категорію.

Міжнародні економічні організації, зокрема Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк, відіграють важливу роль у підтримці макроекономічної стабільності, наданні фінансової допомоги, впровадженні реформ. Проте їхні рекомендації часто супроводжуються жорсткими умовами, які можуть створювати соціальну напругу або посилювати нерівність.

Критичну роль у безпеці відіграють стратегічні ресурси – нафта, газ, рідкоземельні метали, продовольство, вода. Контроль над цими ресурсами визначає економічну автономію, вплив держави на зовнішньополітичні процеси, а також її позицію в глобальних переговорах.

Серед механізмів захисту економічних інтересів у міжнародній політиці – використання торговельних угод, санкцій, контрсанкцій, протекціоністських заходів (митні бар'єри, державні субсидії, квоти), а також інструментів економічної дипломатії. Ці механізми не лише реагують на загрози, але й формують глобальне економічне середовище.

Міждержавна співпраця у сфері економічної безпеки набуває нових форм: від двосторонніх домовленостей до участі в інтеграційних об'єднаннях (ЄС, САЕС, РСЕР). Економічна безпека дедалі більше перетворюється на колективне благо, що потребує взаємного узгодження стратегій та обміну інформацією.

В умовах XXI століття інновації та технології стають ядром економічної безпеки. Держава, яка інвестує в освіту, R&D, цифровізацію та автоматизацію, отримує перевагу не лише в економіці, але й у сфері національної стійкості. Особливу роль відіграють інформаційні технології, захист цифрових систем, інтелектуальна власність.

У майбутньому перспективи розвитку економічної безпеки значною мірою залежатимуть від здатності держав адаптуватися до нових викликів – кліматичних змін, нових пандемій, глобальних економічних дисбалансів,

деструктивних фінансових спекуляцій. Формування сталих економік, орієнтованих на безпеку, інклюзивність і екологічну відповідальність, стає стратегічним імперативом сучасності.

План семінарського заняття:

1. Поняття економічної безпеки: міждисциплінарний підхід і сучасні визначення.
2. Структурні елементи економічної безпеки: фінансова, енергетична, ресурсна, технологічна складові.
3. Основні внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці держави.
4. Механізми міжнародного співробітництва: роль МВФ, Світового банку, інтеграційних об'єднань.
5. Перспективи розвитку економічної безпеки в умовах глобальних змін і технологічного прориву.

Основні питання для обговорення:

1. Чи вважаєте економічну безпеку основою національного суверенітету?
2. Як впливає глобалізація на економічну незалежність держав?
3. Які стратегії можуть використовуватися для запобігання зовнішній борговій залежності?
4. У чому полягає роль стратегічних ресурсів у формуванні безпечної зовнішньої політики держави?
5. Чи є міжнародні економічні організації гарантом стабільності чи інструментом зовнішнього впливу?

Практичні кейси:

1. Проаналізуйте вплив глобальної економічної кризи (наприклад, фінансової кризи 2008 року або економічних наслідків пандемії COVID-19) на національну безпеку конкретної країни. Визначте механізми державної відповіді та роль міжнародних інституцій у стабілізації ситуації.
2. Смоделюйте дії держави у відповідь на загрозу енергетичного шантажу з боку монопольного постачальника. Запропонуйте політико-економічні заходи, які могли б забезпечити енергетичну незалежність і підтримати економічну стійкість.
3. Оберіть приклад двосторонньої або регіональної торговельної угоди (наприклад, РСЕР, СЕТА, Угода про асоціацію Україна–ЄС) та проаналізуйте її вплив на економічну безпеку сторін. Особливу увагу зверніть на баланс між відкритістю ринків та захистом національних інтересів.

Семінарське заняття 9

Гібридні загрози в сучасній міжнародній безпеці

Гібридні загрози – це комплексні, багатовимірні виклики, які поєднують у собі традиційні та нетрадиційні методи впливу з метою дестабілізації держави або регіону. Їхня сутність полягає в навмисному розмиванні меж між війною і миром, регулярними і нерегулярними діями, а також між військовими і невійськовими засобами впливу. Основна особливість гібридних загроз – їхня непрямолінійність, скритність і багатокомпонентність.

До складових гібридних загроз належать:

- ✓ військовий тиск (включаючи участь приватних військових компаній, невизнаних формувань);
- ✓ інформаційна агресія (через дезінформацію, фейкові новини, пропаганду);
- ✓ кібератаки (втручання в інфраструктуру, вибори, державне управління);
- ✓ економічний вплив (санкції, енергетичний шантаж, маніпуляції ринками);
- ✓ політичне проникнення (корупційний тиск, фінансування радикальних сил, вплив на політичні процеси).

У сучасному світі різновиди гібридних загроз взаємопов'язані. Наприклад, кібератаки можуть супроводжуватися кампаніями з дезінформації, а економічні санкції – бути прикриттям для політичного шантажу. Особливу небезпеку становить асиметрія цих загроз: держави можуть зазнавати впливу без офіційного оголошення війни або прямої інтервенції.

Ключовими механізмами реалізації гібридних стратегій є:

- ✓ дезінформація, що підриває довіру до державних інституцій;
- ✓ кібероперації, які порушують функціонування ключових систем (енергетика, банки, транспорт);
- ✓ інструменталізація протестів, виборчих процесів або міжетнічних конфліктів для дестабілізації;
- ✓ використання дипломатичних каналів для створення фальшивої легітимності своїх дій.

Важливу роль у формуванні та розгортанні гібридних загроз відіграють недержавні актори – приватні військові компанії (ПВК), міжнародні медіа-корпорації, квазідержавні угруповання, хакерські групи. Вони часто діють автономно, але з підтримкою або толерантністю з боку державних структур.

Соціальні мережі та нові медіа виступають як прискорювачі інформаційного впливу. Через них швидко поширюються фейки, теорії змови, провокаційні матеріали. Алгоритмічні стрічки підсилюють поляризацію,

маніпулюють громадською думкою та посилюють ефект «інформаційної бульбашки».

Наслідки гібридних загроз для національної безпеки проявляються у вигляді:

- ✓ підриву легітимності влади;
- ✓ ослаблення обороноздатності;
- ✓ зниження довіри до ЗМІ, судової системи, виборів;
- ✓ соціальної дезінтеграції та радикалізації населення;
- ✓ порушення партнерських відносин у міжнародних структурах.

У відповідь на ці виклики держави та міжнародні організації розробляють стратегії протидії гібридним загрозам. На національному рівні – це кіберстратегії, протидезінформаційні програми, законодавство про критичну інфраструктуру. На міжнародному – створення спеціалізованих центрів (наприклад, Центр стратегічних комунікацій НАТО у Ризі), обмін розвідданими, міждержавна координація.

Приклади гібридних загроз:

- ✓ Сирійський конфлікт, де одночасно діють державні армії, повстанці, ПВК, терористичні угруповання і зовнішні актори;
- ✓ Гібридна напруга в Балтійському регіоні, що проявляється через інформаційні атаки, військові провокації, спроби вплинути на внутрішню політику країн-членів НАТО.

У майбутньому перспективи розвитку концепції гібридних загроз зумовлені швидкою еволюцією технологій, посиленням залежності від цифрових систем, зростанням геополітичної конкуренції. Очікується, що нові форми гібридного впливу включатимуть штучний інтелект, deepfake-технології, кібершантаж із використанням біометричних даних, інформаційно-фінансові атаки.

План семінарського заняття:

1. Теоретичне обґрунтування поняття гібридної загрози: класифікація, особливості, динаміка розвитку.
2. Інструменти гібридного впливу: інформаційна війна, кібератаки, економічний тиск, політична дестабілізація.
3. Роль недержавних акторів і соціальних медіа в реалізації гібридних стратегій.
4. Внутрішньополітичні та міжнародні наслідки гібридного впливу для держави.
5. Механізми національної та міжнародної протидії гібридним загрозам: досвід України, НАТО, ЄС.

Основні питання для обговорення:

1. Чим гібридна загроза відрізняється від традиційної? Чи можлива чітка межа між ними?
2. Як інформаційні кампанії здатні змінювати хід політичних процесів у демократичних державах?
3. Чому недержавні актори (ПВК, хакерські групи) становлять загрозу міжнародній безпеці?
4. Які можливості й ризики відкривають соціальні мережі в контексті гібридної війни?
5. Наскільки ефективними є міжнародні зусилля щодо стримування гібридних впливів?

Практичні кейси:

1. Проаналізуйте приклад гібридного впливу на Естонію (2007), Чорногорії (2016), Грузію (2008 і після), Литву (2015–2020), Молдову (2014–2022) або інші держави, а також поєднання інформаційної агресії, кібератак, економічного тиску, військової інтервенції. Визначте, які механізми були задіяні та як держава реагувала на них.
2. Смоделюйте інформаційно-аналітичну доповідь для уряду умовної країни, яка зазнає систематичного гібридного впливу. Запропонуйте рекомендації щодо захисту інформаційного простору, стійкості до фейків, кіберзахисту та партнерства з міжнародними структурами.
3. Порівняйте два приклади гібридних загроз у різних регіонах світу (наприклад, Сирія і країни Балтії). Проаналізуйте інструменти впливу, суб'єктів, типові наслідки, а також міжнародну реакцію та контрстратегії.

Семінарське заняття 10

Міжнародна безпека та права людини

Сучасна концепція міжнародної безпеки дедалі більше інтегрує права людини в архітектуру безпеки як її невід'ємну складову. Відмова від жорсткого протиставлення між безпекою та свободою дозволяє розглядати безпеку не лише як захист державних кордонів і національних інтересів, а як захист гідності, життя, свобод і добробуту людини. Отже, взаємозв'язок полягає у визнанні того, що тривале забезпечення миру неможливе без гарантування фундаментальних прав.

У цьому контексті формується ідея гуманітарної інтервенції та концепція «відповідальності за захист» (Responsibility to Protect, R2P), згідно з якою міжнародна спільнота має право і обов'язок втрутитися, коли держава не може або не хоче захистити своїх громадян від масових порушень прав людини – таких як геноцид, етнічні чистки, воєнні злочини.

Порушення прав людини – особливо у формі політичних репресій, дискримінації, етнічного насильства чи геноциду – часто виступають фактором внутрішньої дестабілізації, провокуючи громадянські конфлікти, міграційні кризи, радикалізацію населення. У такому випадку забезпечення прав людини перетворюється з морально-етичної категорії на стратегічне питання безпеки.

Міжнародні організації відіграють ключову роль у забезпеченні прав людини в умовах конфліктів. ООН, Рада Європи, Міжнародний Комітет Червоного Хреста, Міжнародна організація з міграції не лише здійснюють моніторинг порушень, але й запускають механізми гуманітарної допомоги, документування злочинів, сприяння розслідуванням та притягненню винних до відповідальності.

Правовою основою міжнародного захисту є механізми міжнародного права, зокрема:

- ✓ Міжнародний суд ООН – вирішує суперечки між державами, зокрема щодо відповідальності за геноцид і порушення гуманітарного права;
- ✓ Комісія та Рада ООН з прав людини, Європейський суд з прав людини, Міжнародний кримінальний суд – здійснюють правозахисні функції, включно з розглядом індивідуальних скарг та винесенням вироків у справах про воєнні злочини та злочини проти людяності.

Державна політика суттєво впливає на стан прав людини. Авторитарні режими, військові диктатури або правовий нігілізм породжують системні порушення, які, у свою чергу, підривають національну безпеку через зростання протестної активності, недовіру до інститутів, загострення етнополітичних чи соціальних конфліктів.

Водночас, концепція безпеки людини (human security) зосереджується на економічних, соціальних, культурних і екологічних правах, зокрема доступі до їжі, води, медичної допомоги, освіти. Цей підхід демонструє, що економічна нерівність, соціальна маргіналізація та виключеність із суспільного життя можуть бути такими ж небезпечними, як і збройна загроза.

Під час збройних конфліктів права людини особливо вразливі. Женевські конвенції та додаткові протоколи регламентують правила ведення війни, захист цивільного населення, статус полонених, заборону катувань. Проте на практиці багато держав порушують ці норми, прикриваючись «національною безпекою», що веде до дефіциту гуманітарного захисту.

Боротьба з тероризмом породжує додаткові виклики для прав людини. Законодавчі ініціативи, що посилюють контроль за громадянами, обмеження свободи слова або масове стеження нерідко виправдовуються вимогами безпеки, хоча фактично створюють ризики зловживань. Виникає напруга між

принципом захисту і принципом свободи, що потребує чіткого правового регулювання й незалежного контролю.

Нарешті, освіта та просвіта у сфері прав людини – один із найбільш ефективних інструментів запобігання конфліктам. Формування правової культури, критичного мислення, поваги до гідності людини – основа громадянської стійкості. Це не лише спосіб попередити радикалізацію чи ксенофобію, а й важливий внесок у довготривалу міжнародну безпеку.

План семінарського заняття:

1. Взаємозв'язок між міжнародною безпекою та захистом прав людини: теоретичні підходи.
2. Порушення прав людини як чинник дестабілізації та внутрішніх конфліктів.
3. Механізми міжнародного правового захисту прав людини в умовах збройних конфліктів.
4. Роль міжнародних організацій у захисті прав людини та відновленні постконфліктного правопорядку.
5. Вплив державної політики та авторитарних практик на стан прав людини й національну безпеку.

Основні питання для обговорення:

1. Чи може порушення прав людини розглядатися як загроза міжнародній безпеці?
2. Які переваги та ризики містить концепція гуманітарної інтервенції в контексті суверенітету держави?
3. Чому захист соціальних та економічних прав має бути частиною безпекової політики держави?
4. Як міжнародні інститути впливають на відповідальність за злочини проти людяності?
5. Чи існує баланс між боротьбою з тероризмом та гарантіями прав людини?

Практичні кейси:

1. Проаналізуйте приклад гуманітарної інтервенції (наприклад, Косово, Лівія, Руанда): її юридичну легітимність, політичні наслідки та вплив на безпекову ситуацію в регіоні. Яким чином було обґрунтовано втручання, і як воно вплинуло на дотримання прав людини?
2. Смоделюйте державну політику країни, яка стикається з терористичною загрозою та протестними рухами. Як забезпечити ефективну протидію насильству без порушення основних прав і свобод? Запропонуйте елементи законодавчої та інституційної відповіді.

3. Оберіть приклад конфлікту (наприклад, Сирія, М'янма чи інші) та оцініть дії міжнародних організацій щодо моніторингу та реагування на порушення прав людини. Які механізми були задіяні? Наскільки ефективною була міжнародна реакція?

Семінарське заняття 11

Енергетична безпека

Енергетична безпека – це здатність держави та міжнародної спільноти гарантувати стабільне, доступне, безперебійне та безпечне постачання енергетичних ресурсів з урахуванням економічних, екологічних і технологічних факторів. У сучасному світі вона стала не лише галузевим пріоритетом, а й ключовим чинником національної безпеки, економічної стійкості та геополітичного впливу.

Загальноприйнято розглядати чотири основні компоненти енергетичної безпеки:

1. доступність – гарантії фізичного доступу до енергії для всіх секторів економіки;
2. надійність – стійкість постачання в умовах зовнішніх шоків або внутрішніх аварій;
3. економічність – конкурентоспроможна вартість ресурсів, що забезпечує розвиток без перевантаження бюджету;
4. екологічність – відповідність використання енергії стандартам сталого розвитку та кліматичних зобов'язань.

На енергетичну безпеку держав дедалі більше впливають процеси на глобальних енергетичних ринках. Коливання цін на нафту й газ, політика ОПЕК+, регіональні санкції та торговельні війни створюють серйозні ризики для імпортерів і експортерів. Енергозалежні країни стають уразливими до геополітичного тиску, як це яскраво продемонстрували енергетичні кризи в Європі під час російської агресії.

Відновлювані джерела енергії (ВДЕ) набувають центрального значення у довгострокових стратегіях енергетичної безпеки. Сонячна, вітрова, геотермальна енергія, водень знижують залежність від імпорту викопного палива, сприяють енергетичній незалежності та скороченню викидів парникових газів. Розвиток локальних ВДЕ – це не лише енергетична, а й економічна та соціальна безпека, особливо для сільських і децентралізованих регіонів.

Геополітичні аспекти енергетичної безпеки охоплюють конкуренцію за контроль над ресурсами (нафтові й газові родовища, рідкоземельні метали), а також за транзитні маршрути. Енергетичні коридори стають не лише

економічними, а й стратегічними об'єктами (наприклад, трубопроводи «Північний потік», TANAP, LNG-термінали). Контроль над ними здатен змінювати політичну рівновагу в регіоні.

Ризики для енергетичної безпеки множаться:

- ✓ Кібератаки на об'єкти критичної інфраструктури (електромережі, нафтопроводи);
- ✓ Фізичний саботаж, зокрема підриви, теракти, техногенні диверсії;
- ✓ Кліматичні зміни, які спричиняють дефіцит води, зниження генерації на ГЕС, часті аварії в умовах екстремальної спеки або штормових явищ.

Ці загрози вимагають координованої міжнародної відповіді. Розвиток механізмів міжнародного співробітництва у сфері енергетичної безпеки – ключ до зниження вразливості:

- ✓ через спільні резерви (наприклад, Міжнародне енергетичне агентство),
- ✓ інтеграцію енергоринків (ЄС),
- ✓ спільне реагування на кризові ситуації (REPowerEU, US-EU Energy Council).

Законодавчі ініціативи відіграють вирішальну роль в регулюванні енергетичного сектора: енергетичне право ЄС (пакети «чистої енергії»), стандарти з декарбонізації, механізми тарифного регулювання, стимулювання інвестицій у ВДЕ, а також закони про захист критичної інфраструктури.

Енергетична інфраструктура – від електромереж і газосховищ до LNG-терміналів та смарт-мереж – є «хребтом» енергетичної безпеки. Її надійність, модернізація, захищеність від атак і катастроф визначають здатність країни протистояти кризам.

У майбутньому перспективи розвитку енергетичної безпеки тісно пов'язані з переходом до зеленої економіки, що передбачає декарбонізацію, інновації, енергоефективність і розвиток циркулярної економіки. Це змінює саму логіку безпеки – від контролю за ресурсами до контролю за технологіями та інноваціями.

План семінарського заняття:

1. Сутність енергетичної безпеки: основні визначення, компоненти та сучасні підходи.
2. Внутрішні й зовнішні загрози енергетичній безпеці: кібератаки, саботаж, геополітичні ризики.
3. Роль відновлюваних джерел енергії у зміцненні енергетичної незалежності держав.

4. Міжнародне співробітництво у сфері енергетичної безпеки: ключові актори та інституції.

5. Законодавче регулювання енергетичного сектору й перспективи переходу до зеленої економіки.

Основні питання для обговорення:

1. Поясніть, чому енергетична безпека є складовою національної безпеки.

2. Як геополітика впливає на структуру енергетичних альянсів і конкуренцію за ресурси?

3. Наскільки ефективними є міжнародні ініціативи щодо інтеграції енергетичних ринків?

4. Чи можуть відновлювані джерела енергії повністю замінити викопне паливо в системі безпеки?

5. Як держава може захищати свою енергетичну інфраструктуру в умовах гібридних загроз?

Практичні кейси:

1. Проаналізуйте приклад енергетичної кризи (наприклад, енергетична криза в Європі 2022 року): причини, наслідки для національної безпеки, дії урядів і міжнародних організацій, а також уроки для майбутньої політики енергетичної безпеки.

2. Смоделюйте антикризовий план для умовної країни, яка залежить від імпорту енергоносіїв і стикається з загрозою їх припинення. Врахуйте дипломатичні, економічні, технічні й законодавчі інструменти зміцнення енергетичної незалежності.

3. Оберіть країну, яка активно впроваджує відновлювану енергетику (наприклад, Німеччина, Данія, Ісландія) та проаналізуйте її енергетичну стратегію з позицій довгострокової безпеки. Які переваги й ризики супроводжують цей перехід? Які інституційні механізми підтримують стійкість?

Семінарське заняття 12

Кібербезпека та інформаційні загрози

У XXI столітті кібербезпека стала стратегічним елементом національної, регіональної та глобальної безпеки. Вона охоплює захист інформаційних систем, цифрової інфраструктури, персональних і державних даних від несанкціонованого доступу, втручання, маніпуляцій або знищення. У світі, що дедалі глибше цифровізується, стійкість до кіберзагроз – це не опція, а передумова державного суверенітету, економічної стабільності та громадянської довіри.

Інформаційні загрози різноманітні за природою та механізмами впливу. До найпоширеніших належать:

- ✓ кібернапади на державні системи, банківську інфраструктуру, об'єкти критичної інфраструктури;
- ✓ фішинг – шахрайство, спрямоване на викрадення особистих або фінансових даних;
- ✓ шкідливе програмне забезпечення (malware, ransomware), яке шифрує або викрадає інформацію;
- ✓ бот-мережі та DDoS-атаки, що паралізують функціонування цілих сервісів.

Для забезпечення кіберстійкості застосовуються різноманітні методи захисту інформаційних систем: багаторівнева аутентифікація, криптографія, системи виявлення вторгнень, резервне копіювання, постійний моніторинг та оновлення програмного забезпечення. Усе частіше використовується штучний інтелект для виявлення аномалій у мережеві активності.

Державні органи відіграють ключову роль у формуванні та реалізації політики кібербезпеки. В Україні такими структурами є, зокрема, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації, РНБО, Кіберполіція. Їхня діяльність включає регулювання, інцидент-реагування, взаємодію з приватним сектором та міжнародними партнерами.

Міжнародне співробітництво у сфері кібербезпеки стало необхідним через транснаціональний характер загроз. Воно реалізується через:

- ✓ угоди та конвенції, зокрема Будапештську конвенцію про кіберзлочинність;
- ✓ спільні тренування та навчання в межах НАТО, ЄС, ООН;
- ✓ обмін розвідданими, технічною допомогою та найкращими практиками.

Окрему загрозу становлять соціальні мережі, які виступають інструментом як технічного, так і психологічного впливу. Через них поширюється дезінформація, фейки, теорії змови, що підривають довіру до інституцій, радикалізують суспільство, впливають на вибори та громадську думку. Така інформаційна агресія може мати більш тривалі наслідки, ніж фізичні атаки.

Серйозні загрози у сфері кібербезпеки пов'язані зі стрімким поширенням Інтернету речей (IoT). Побутова техніка, медичне обладнання, транспортні засоби та промислові системи формують нові вектори кібервразливостей, які часто функціонують навіть без базових механізмів захисту.

Кібербезпека неможлива без урахування етичних та правових аспектів. Йдеться про баланс між безпекою та правом на приватність, межі державного

стеження, юридичну відповідальність за дії в кіберпросторі, цифрові права та кіберсуверенітет.

Вплив кіберзагроз на національну та міжнародну безпеку є системним: від шантажу урядів, саботажу енергетичних систем, підриву виборчих процесів до паралічу охорони здоров'я та оборонних мереж. Мають потенціал підірвати довіру громадян до держави та міждержавні відносини.

Перспективи розвитку кібербезпеки визначатимуться здатністю адаптуватися до нових технологічних реалій – квантових обчислень, автономних систем, біометричних мереж. Усе частіше йдеться про побудову кіберстійкого суспільства, де технологічна грамотність, міжсекторальна співпраця й міжнародна солідарність становлять основу цифрової безпеки.

План семінарського заняття:

1. Сутність кібербезпеки: визначення, сфери застосування, ключові загрози.
2. Технічні, організаційні та правові механізми захисту інформаційного середовища.
3. Державна політика у сфері кібербезпеки: основні інституції, повноваження, виклики.
4. Роль міжнародного співробітництва в забезпеченні кіберстійкості: конвенції, альянси, партнерства.
5. Інформаційна агресія в добу цифровізації: дезінформація, фейки, соціальні мережі, вплив на громадську думку.

Основні питання для обговорення:

1. Чому кіберзагрози вважаються однією з найнебезпечніших форм гібридної війни?
2. Якими є основні виклики для держави у сфері захисту критичної цифрової інфраструктури?
3. Як забезпечити баланс між кібербезпекою та захистом прав людини в умовах масового стеження?
4. Наскільки ефективними є міжнародні інструменти боротьби з кіберзлочинністю?
5. У чому полягає стратегічна важливість розвитку цифрової грамотності суспільства?

Практичні кейси:

1. Оберіть приклад реального кіберінциденту (наприклад, атака на Colonial Pipeline, хакерські втручання у вибори США тощо): проаналізуйте вектори атаки, задіяні актори, наслідки для безпеки та уроки, винесені для майбутньої кіберстратегії.

2. Сmodelюйте національну стратегію кібербезпеки для умовної держави, що пережила масштабний кібершантаж. Включіть у неї технічні, нормативні та дипломатичні інструменти реагування, а також заходи з відновлення довіри громадян.

3. Проаналізуйте механізм поширення дезінформації в соціальних мережах під час кризової ситуації (наприклад, пандемії COVID-19 або воєнного конфлікту). Які цілі переслідувались? Які аудиторії були вразливими? Які контрстратегії застосовували держави та платформи?

Семінарське заняття 13

Сучасні міжнародні кризи та безпека

Міжнародна криза – це ситуація раптового загострення відносин між державами або регіонами, яка може вийти за межі дипломатичних засобів врегулювання та призвести до серйозної дестабілізації глобального порядку. Вона характеризується високим ступенем невизначеності, ризиком конфлікту, порушенням міжнародного права та загрозами для безпеки як окремих держав, так і міжнародної спільноти загалом.

Вплив міжнародних криз на глобальну безпеку проявляється через руйнування існуючих альянсів, ослаблення довіри до міжнародних інституцій, зростання гонки озброєнь, порушення економічних зв'язків і активізацію недержавних акторів. Кризи, що відбуваються в одній частині світу, завдяки глобалізованим ланцюгам безпеки, можуть мати каскадний ефект далеко за межами епіцентру.

Причини виникнення сучасних міжнародних криз є багатофакторними. До них належать:

- ✓ політичні причини: авторитаризм, порушення суверенітету, міждержавні суперечки, радикалізація внутрішньої політики;
- ✓ економічні причини: ресурсні конфлікти, фінансова нерівність, енергетичні кризи, санкційні війни;
- ✓ екологічні причини: кліматичні катастрофи, деградація довкілля, боротьба за доступ до води або їжі, що можуть перерости у збройні конфлікти.

У системі врегулювання криз надзвичайно важливою є роль міжнародних організацій:

- ✓ ООН координує гуманітарне реагування, вводить санкції та ініціює миротворчі операції;
- ✓ ЄС, ОБСЄ, Африканський Союз беруть участь у політичному посередництві, санкційній політиці та мирному врегулюванні.

Ефективність таких інституцій залежить від політичної волі держав-членів та їхньої здатності діяти незалежно від вузьких національних інтересів.

Механізми реагування на міжнародні кризи включають:

- ✓ економічні санкції, які мають на меті обмежити ресурси держави-порушника;
- ✓ миротворчі місії, які стабілізують ситуацію на місцях (за участі військових або цивільних контингентів);
- ✓ дипломатичні зусилля, зокрема медіацію, перемовини, конференції високого рівня, спеціальні посередницькі місії.

Наслідки міжнародних криз часто виходять за межі безпосередньо конфліктуючих сторін. Вони створюють регіональну дестабілізацію, порушення торгівлі, посилюють конкуренцію за ресурси та провокують нові збройні чи політичні протистояння. Наприклад, сирійська, венесуельська або українська кризи мали транснаціональні наслідки – від міграційних потоків до зміни конфігурацій безпекових альянсів.

Важливо враховувати взаємозв'язок між внутрішніми і зовнішніми чинниками, адже внутрішньополітичні кризи (корупція, авторитаризм, протестні рухи) можуть бути інспіровані або підсилені зовнішнім втручанням, а зовнішні кризи – призвести до внутрішньої політичної турбулентності.

Інформаційні технології суттєво впливають на динаміку сучасних криз. Соціальні мережі прискорюють поширення інформації, але водночас слугують інструментом дезінформації, пропаганди та маніпуляцій, що загострює ситуацію, підриває легітимність державних інститутів і ускладнює пошук консенсусу.

Гуманітарні наслідки міжнародних криз є не менш значущими. Це масове переміщення осіб, зростання епідемій, дефіцит продовольства та медичної допомоги, порушення прав людини. Такі кризи вимагають не лише реагування на конфлікт, а й масштабних програм з відновлення та реінтеграції населення.

Для запобігання та ефективного реагування застосовуються стратегії управління кризами:

- ✓ превентивна дипломатія;
- ✓ раннє попередження;
- ✓ регіональна інтеграція;
- ✓ мирне посередництво;
- ✓ формування національної стійкості до зовнішніх загроз.

У подальшому розвиток системи міжнародної безпеки значною мірою залежатиме від її здатності адаптуватися до нових викликів – кіберзагроз, зміни клімату, транснаціональної злочинності, політичної фрагментації. В умовах постійно змінюваного глобального середовища безпека дедалі більше залежить від координації, прозорості та солідарності між державами.

План семінарського заняття:

1. Визначення міжнародної кризи та її типологія: політична, економічна, екологічна.
2. Причини виникнення сучасних міжнародних криз та їхній зв'язок із глобальною безпекою.
3. Механізми реагування: дипломатичні, санкційні, миротворчі та гуманітарні.
4. Роль міжнародних організацій у врегулюванні криз: потенціал і обмеження.
5. Інформаційний вимір криз: медіа, соціальні мережі, дезінформація та управління ризиками.

Основні питання для обговорення:

1. Чим міжнародна криза відрізняється від конфлікту та як вона впливає на міжнародну стабільність?
2. Чому деякі кризи мають транснаціональний або глобальний характер?
3. Наскільки ефективними є санкції як інструмент впливу в умовах криз?
4. Чи можуть соціальні мережі одночасно виступати і як інструмент реагування та і як ескалації?
5. Які передумови необхідні для формування стійкої національної політики у відповідь на зовнішні кризи?

Практичні кейси:

1. Оберіть приклад однієї з сучасних міжнародних криз (наприклад, сирійська, венесуельська тощо) та проаналізуйте її динаміку, причини, зовнішні та внутрішні чинники, а також міжнародну реакцію. Зробіть висновки щодо ефективності дій міжнародних інституцій.
2. Смоделюйте кризову ситуацію в умовній країні, спричинену комбінацією політичного конфлікту та кліматичних катастроф. Запропонуйте покроковий план реагування на національному та міжнародному рівнях із врахуванням гуманітарного виміру.
3. Порівняйте механізми врегулювання двох криз: однієї, де були залучені міжнародні організації (наприклад, ООН у Південному Судані), та іншої – де такого втручання не було. Оцініть, у чому полягають сильні й слабкі сторони кожного підходу та зробіть висновки про значення координації в міжнародній безпеці.

Семінарське заняття 14

Перспективи міжнародної безпеки

Питання перспектив міжнародної безпеки набуває критичного значення в умовах постійно змінюваного світового порядку. На тлі геополітичної турбулентності, технологічної революції, кліматичних катастроф та інформаційної фрагментації, система безпеки XXI століття стоїть перед викликами, які суттєво відрізняються від загроз минулого. Вони потребують переосмислення понять безпеки, суб'єктів, інструментів реагування та механізмів управління ризиками.

Серед ключових викликів майбутнього – зростання геостратегічної конкуренції між великими державами, ризик ескалації локальних конфліктів у масштабні війни, поширення неконтрольованих технологій (зокрема зброї на основі ШІ), а також зниження ефективності традиційних міжнародних інституцій. Сучасна архітектура безпеки дедалі частіше виявляється недостатньо гнучкою для адекватної відповіді на комплексні та багатовимірні загрози.

Нові технології відіграватимуть провідну роль у трансформації моделей безпеки:

- ✓ штучний інтелект (ШІ) уже сьогодні застосовується в розвідці, аналізі ризиків, роботизованій обороні та системах раннього попередження;
- ✓ дрони та автономні бойові платформи змінюють характер ведення війни, стираючи межу між кіберпростором і фізичним полем бою;
- ✓ кіберзахист стає рівнозначним із класичними секторами оборони, а кібератаки – інструментом стратегічного впливу.

У цьому контексті глобалізація відіграє подвійну роль: з одного боку, вона створює нові платформи для співпраці (економічної, екологічної, гуманітарної), а з іншого – посилює вразливість до транскордонних загроз. Інститути міжнародного врегулювання все частіше стикаються з проблемою втрати легітимності, конфлікту інтересів держав-членів і недостатньої швидкості реагування.

Особливе значення набувають екологічні загрози та кліматичні зміни. Посухи, повені, нестача води, деградація сільськогосподарських територій вже провокують збройні конфлікти, масову міграцію, порушення міждержавного балансу. Кліматична безпека стала повноцінною складовою глобального порядку денного.

В умовах таких загроз необхідний міждисциплінарний підхід до безпеки, що поєднує знання з галузей міжнародного права, політики, економіки, ІТ, соціології та екології. Тільки через синтез знань можливе комплексне передбачення загроз і розробка стійких рішень.

Одним із важливих викликів є потреба реформування насамперед ООН, Ради Безпеки, ОБСЄ – для підвищення їхньої спроможності діяти оперативно, прозоро та з урахуванням інтересів не лише держав, а й глобального громадянського суспільства.

Недержавні актори – зокрема неурядові організації, приватні компанії, місцеві громади – дедалі активніше впливають на формування безпекової політики. Вони беруть участь у відбудові після конфліктів, розробці технологічних рішень, просуванні прав людини й боротьбі з дезінформацією.

Це також пов'язано з переходом від класичних до нових (нетрадиційних) моделей безпеки, де пріоритет надається не лише територіальній обороні, а захисту інформаційних систем, критичної інфраструктури, довкілля, прав людини, економічної стабільності.

У сучасних умовах, коли традиційні загрози доповнюються новими, нестандартними викликами – такими як гібридна війна, кібернапади, екологічні катастрофи та структурна нерівність у доступі до ресурсів, – стає дедалі очевиднішою необхідність перегляду концепції колективної безпеки. Її класична модель, сформована в епоху біполярного світу, вже не відповідає складності та багатовимірності нинішніх загроз. У центрі цього перегляду має бути не лише розширення розуміння природи загроз, а й відмова від ієрархічної логіки, в якій ключові рішення ухвалюються обмеженим колом держав. Сучасні реалії вимагають нової архітектури, заснованої на горизонтальних зв'язках, широкому партнерстві, розподіленій відповідальності та відкритому доступі до механізмів ухвалення рішень.

У цьому контексті міжнародних відносин формується кілька можливих сценаріїв подальшого розвитку. Один із них передбачає поглиблення глобальної конкуренції: загострення протистояння між великими геополітичними блоками, фрагментація міжнародної безпеки на регіональні системи, зменшення ролі універсальних інституцій. Альтернативою може стати адаптивна модель співпраці, за якої держави, незалежно від ідеологічних відмінностей, знаходять нові формати діалогу, орієнтуючись насамперед на спільні інтереси, прагматичну вигоду й прагнення до стабільності. У найбільш трансформаційному сценарії можливий поступовий перехід до постнаціональної системи глобального управління, в якій провідну роль відіграватимуть не лише держави, а й транснаціональні інституції, мережеві платформи, громадянські ініціативи та високотехнологічні нові типи структур.

План семінарського заняття:

1. Сучасні виклики міжнародній безпеці: технологічні, екологічні, політичні.
2. Роль нових технологій у формуванні безпекових стратегій: ШІ, дрони, кіберсередовище.
3. Глобалізація як двоїстий чинник: платформа співпраці чи вразливості?
4. Перспективи реформування системи колективної безпеки та міжнародних інституцій.
5. Можливі сценарії майбутнього міжнародної безпеки: конкуренція, адаптивна співпраця, глобальна трансформація.

Основні питання для обговорення:

1. Які з сучасних викликів (технологічні, екологічні, політичні) мають найбільший вплив на міжнародну безпеку?
2. Яким має бути баланс між інтересами держав і глобального громадянського суспільства в новій архітектурі міжнародної безпеки?
3. Чи здатні недержавні актори (НУО, транснаціональні компанії, спільноти) компенсувати слабкість класичних міжнародних інституцій у сфері безпеки?
4. Чи є реалістичним сценарій переходу до постнаціональної системи глобального управління безпекою? Що цьому сприяє або перешкоджає?
5. Які етичні та правові дилеми виникають із застосуванням ШІ в оборонній сфері та автономної зброї? Чи потрібне міжнародне регулювання?
6. У чому полягає небезпека «асиметричної безпеки», коли одні держави мають доступ до інновацій, а інші – ні? Як це впливає на глобальну стабільність?

Практичні кейси:

1. Складіть прогноз безпекової ситуації на найближчі 10 років для конкретного регіону світу (наприклад, Індо-Тихоокеанського регіону або Східної Європи). Визначте основні потенційні загрози, нові суб'єкти впливу, очікувані конфлікти та формати співпраці.
2. Порівняйте сучасну модель колективної безпеки (наприклад, діяльність НАТО або ООН) із гіпотетичною «мережевою» моделлю, в якій рішення ухвалюються на горизонтальному рівні між державами, компаніями та громадянським суспільством. Проаналізуйте переваги й виклики кожної з них.
3. Смоделюйте реакцію міжнародної спільноти на умовну кризу, пов'язану з масовим використанням автономної зброї з елементами ШІ. Визначте: які актори мають ініціювати регулювання, як забезпечити контроль, якими мають бути нормативні підходи?

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи (доповіді)	Кількість годин
1	<p>Тема 1. Вступ до міжнародної безпеки</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Розказати про визначення міжнародної безпеки та її роль у глобальному контексті, з урахуванням різних підходів до розуміння цього поняття. ✓ Проаналізувати еволюцію концепції безпеки: від національної безпеки до концепції загальної безпеки, зокрема вплив глобалізації та нових викликів. ✓ Вивчити основні компоненти міжнародної безпеки, зокрема: військова безпека, економічна безпека, екологічна безпека та інші. ✓ Дослідити ключові суб'єкти міжнародної безпеки: держави, міжнародні організації (ООН, НАТО), недержавні актори. ✓ Розглянути важливість співпраці між державами та міжнародними організаціями у сфері безпеки для запобігання конфліктам. ✓ Порівняти різні моделі безпеки та їх ефективність у забезпеченні стабільності на міжнародній арені. ✓ Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань, акцентуючи увагу на актуальності теми міжнародної безпеки в сучасному світі. 	2
2	<p>Тема 2. Традиційні загрози міжнародній безпеці</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Розглянути поняття традиційних загроз міжнародній безпеці та їх значення в контексті глобальної стабільності. ✓ Проаналізувати причини виникнення військових конфліктів, акцентуючи на політичних, економічних і соціальних аспектах. ✓ Вивчити різні типи військових конфліктів, включаючи міждержавні війни, внутрішні конфлікти та їхні наслідки для міжнародної безпеки. ✓ Дослідити тероризм як одну з основних загроз міжнародній безпеці: його мотивації, методи та вплив на суспільство. ✓ Аналізувати проблему поширення зброї масового ураження, зокрема ядерної, хімічної та біологічної, а також механізми контролю за озброєннями. ✓ Розглянути стратегічні підходи до контролю за зброєю та роззброєнням. ✓ Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань, підкреслюючи важливість традиційних загроз у сучасних міжнародних відносинах. 	2
3	<p>Тема 3. Нові виклики міжнародній безпеці</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Написати есе на тему: «Нові виклики міжнародній безпеці в регіоні». Регіони обирають здобувачі самостійно. 2. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з питань: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Визначити поняття нових викликів міжнародній безпеці та їх значення для сучасного світового порядку. ✓ Розглянути кіберзагрози: їх природу, методи реалізації, а також наслідки для національної та міжнародної безпеки. ✓ Проаналізувати інформаційну війну як нову форму конфлікту: її техніки, цілі та вплив на суспільну свідомість. 	2

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Дослідити енергетичну безпеку: виклики, пов'язані з ресурсною залежністю, змінами в енергетичних ринках та наслідками для глобальної стабільності. ✓ Розглянути екологічні загрози та кліматичні зміни як фактори, що впливають на безпеку: їхній вплив на ресурси, продовольчу безпеку та соціальні конфлікти. ✓ Проаналізувати поширення пандемій та глобальних хвороб. ✓ Охарактеризувати міграційні кризи: причини, наслідки та вплив на безпекові ситуації в країнах-реципієнтах. 	
5	<p>Тема 4. Колективна безпека та міжнародні альянси</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Визначити сутність принципу колективної безпеки та проаналізувати його історичний розвиток через призму основних подій та угод. ✓ Дослідити міжнародні альянси як механізм забезпечення спільної безпеки: їхню структуру, функції та вплив на міжнародні відносини. ✓ Вивчити роль ООН у підтриманні колективної безпеки, зокрема функції Ради Безпеки та значення миротворчих операцій. ✓ Проаналізувати НАТО як ключовий військово-політичний альянс: його цілі, стратегії та роль у забезпеченні безпеки в Європі та за її межами. ✓ Розглянути регіональні системи колективної безпеки, такі як ЄС, ОАД та АСЕАН: їхні особливості, досягнення та виклики. ✓ Дослідити механізми колективної відповідальності та спільного реагування на загрози, включаючи приклади успішних та невдалих операцій. ✓ Проаналізувати переваги та недоліки системи колективної безпеки в контексті глобальних та регіональних конфліктів. ✓ Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань, акцентуючи на важливості колективної безпеки для стабільності у світі. 	2
5	<p>Тема 5. Стратегії національної безпеки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Написати есе на тему: «Стратегія національної безпеки України» 2. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Визначити поняття та сутність національної безпеки, досліджуючи її роль у забезпеченні стабільності держави. ✓ Проаналізувати основні компоненти стратегій національної безпеки, зокрема військову, економічну, кібербезпеку та енергетичну безпеку, та їхній взаємозв'язок. ✓ Дослідити національні інтереси як фундамент формування безпекових стратегій, акцентуючи на їхній значущості для прийняття політичних рішень. ✓ Вивчити державну політику у сфері національної безпеки, зокрема законодавчі ініціативи та програми, що впливають на забезпечення безпеки. ✓ Дослідити баланс між внутрішньою та зовнішньою безпекою, акцентуючи на їхній взаємодії та важливості. 	2

6	<p>Тема 6. Міжнародні договори та угоди у сфері безпеки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Написати есе на тему: «Роль міжнародних договорів у запобіганні світовим війнам», зокрема провести дослідження конкретних прикладів договорів та їх ефективності. 2. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Визначити місце і роль міжнародних договорів у контексті безпеки, розглядаючи їхній вплив на стабільність у міжнародних відносинах. ✓ Дослідити роль Статуту ООН у забезпеченні міжнародної безпеки, акцентуючи на функціях Ради Безпеки та миротворчих операціях. ✓ Розглянути ключові угоди про контроль над озброєннями, такі як Договір про нерозповсюдження ядерної зброї та Договір про заборону хімічної зброї, аналізуючи їхні цілі та досягнення. ✓ Вивчити механізми перевірки та виконання міжнародних угод, зокрема способи моніторингу та відповідальності за їх дотримання. ✓ Дослідити взаємозв'язок між правом і політикою у формуванні безпекових угод, акцентуючи на правових основах та політичних мотивах. ✓ Розглянути виклики, що постають перед міжнародними договорами, такі як порушення зобов'язань та вихід з угод, і їхній вплив на глобальну безпеку. ✓ Дослідити нові ініціативи у сфері міжнародної безпеки, включаючи кліматичні угоди та Договір про заборону ядерної зброї, їхню значущість і вплив на міжнародні відносини. 	2
7	<p>Тема 7. Глобальні конфлікти та їхні наслідки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Написати есе на тему: «Гендерні аспекти глобальних конфліктів». 2. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Визначити сутність та основні характеристики глобальних конфліктів, акцентуючи на їх причинах та особливостях. ✓ Проаналізувати історичні приклади глобальних конфліктів, зокрема Другу світову війну та Холодну війну, їхню ескалацію та наслідки. ✓ Вивчити вплив глобальних конфліктів на міжнародні відносини та глобальну безпеку, зокрема зміни в геополітичних альянсах. ✓ Дослідити економічні наслідки для країн-учасниць конфліктів, включаючи втрати в інфраструктурі та зміни в торговельних відносинах. ✓ Розглянути соціально-економічні наслідки для населення, такі як проблема біженців та внутрішньо переміщених осіб, а також гуманітарні кризи. ✓ Оцінити екологічні наслідки конфліктів, зокрема руйнування природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища. ✓ Вивчити стратегії примирення та побудови миру, які можуть бути реалізовані в постконфліктний період. ✓ Аналізувати нові загрози, що виникають внаслідок глобальних конфліктів, такі як екстремізм і тероризм. 	2

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Обговорити уроки, які суспільство може винести з глобальних конфліктів, для запобігання майбутнім війнам, включаючи важливість міжнародної співпраці та діалогу. 	
8	<p>Тема 8. Економічна безпека в міжнародному контексті</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Написати есе на тему: «Економічна безпека України в контексті глобальних викликів: аналіз сучасного стану та перспектив розвитку». 2. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Визначити сутність економічної безпеки та її ключові компоненти, акцентуючи на важливості для держав та суспільств. ✓ Дослідити роль економічної безпеки у забезпеченні національної та міжнародної стабільності, зокрема в умовах глобалізації. ✓ Проаналізувати основні загрози економічній безпеці, такі як економічні кризи, фінансова нестабільність та зовнішні борги. ✓ Розглянути значення енергетичної безпеки для економічної стабільності держав, зокрема в контексті ресурсної залежності. ✓ Вивчити роль міжнародних економічних організацій (МВФ, Світовий банк) у забезпеченні економічної безпеки держав і їх вплив на глобальну економіку. ✓ Проаналізувати значення стратегічних ресурсів для національної безпеки, включаючи природні ресурси та технологічні інновації. ✓ Розглянути механізми захисту економічних інтересів у міжнародній політиці, такі як торговельні угоди, санкції та протекціонізм. ✓ Дослідити співпрацю між державами у сфері економічної безпеки та спільні ініціативи для подолання загроз. ✓ Оцінити роль інновацій та технологій у забезпеченні економічної безпеки, зокрема в умовах швидкої трансформації ринків. 	2
9	<p>Тема 9. Гібридні загрози в сучасній міжнародній безпеці</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Написати есе на тему: «Роль дезінформації та пропаганди в гібридних війнах», обов'язково навести приклади. 2. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Визначити сутність та надати характеристику гібридних загроз, акцентуючи на їх особливостях та складових елементах. ✓ Проаналізувати різновиди гібридних загроз, зокрема військові, інформаційні та економічні аспекти. ✓ Дослідити механізми реалізації гібридних стратегій, зокрема методи дезінформації, кібероперацій та політичного впливу. ✓ Оцінити вплив соціальних мереж та нових медіа на інформаційні кампанії, їх здатність маніпулювати громадською думкою. ✓ Дослідити наслідки гібридних загроз для національної безпеки держав, зокрема їхній вплив на політичну стабільність і соціальну згуртованість. Навести приклади. ✓ Розглянути стратегії протидії гібридним загрозам, виділяючи національні та міжнародні підходи до їх подолання. ✓ Надати приклади гібридних загроз у сучасній політиці, 	3

	зокрема аналізуючи конфлікти в Україні, Сирії та гібридну війну в Балтійському регіоні.	
10	<p>Тема 10. Міжнародна безпека та права людини</p> <p>1. Написати есе на одну з тем: «Міжнародна безпека та права людини: взаємодоповнюючі поняття чи протиріччя?»; «Роль жінок/чоловіків у забезпеченні миру та безпеки».</p> <p>2. Підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Дослідити взаємозв'язок між безпекою та правами людини, акцентуючи на тому, як ці два аспекти взаємодіють у сучасному світі. ✓ Проаналізувати гуманітарні інтервенції та принципи відповідальності за захист, розглядаючи їх вплив на дотримання прав людини. ✓ Оцінити роль міжнародних організацій, таких як ООН та правозахисні організації, у забезпеченні прав людини в умовах конфліктів. ✓ Розглянути механізми захисту прав людини у міжнародному праві, включаючи функції Міжнародного суду та Комісії з прав людини. ✓ Аналізувати вплив державних політик на дотримання прав людини, зокрема у контексті обмеження свобод під час надзвичайних ситуацій. ✓ Обговорити наслідки порушення прав людини для національної безпеки, включаючи соціальну напругу та потенційні конфлікти. Навести приклади. ✓ Дослідити особливості захисту прав людини під час збройних конфліктів, включаючи міжнародні гуманітарні норми та їх застосування. 	3
11	<p>Тема 11. Енергетична безпека</p> <p>Написати есе на одну з запропонованих тем: «Енергетична безпека у глобалізованому світі: виклики та можливості»; «Зелені технології та їх роль в забезпеченні енергетичної безпеки»; «Геополітика енергетичних ресурсів: змагання за ресурси та їх наслідки»; «Енергетична безпека і соціальна справедливість: чи можуть вони співіснувати?».</p>	1
12	<p>Тема 12. Кібербезпека та інформаційні загрози</p> <p>Написати есе на одну з запропонованих тем: «Роль штучного інтелекту в забезпеченні кібербезпеки та створенні нових загроз»; «Кібербезпека в освіті: необхідність підготовки фахівців»; «Кібербезпека та права людини»; «Роль держави та приватного сектору в забезпеченні кібербезпеки».</p>	1
13	<p>Тема 13. Сучасні міжнародні кризи та безпека</p> <p>Написати есе на одну з запропонованих тем: «Вплив міграційних криз на європейську безпеку»; «Гуманітарні кризи в Африці: причини та шляхи вирішення»; «Роль міжнародних організацій у вирішенні міжнародних криз (на прикладі ООН)»; «Сучасні міжнародні кризи: виклики для системи міжнародної безпеки».</p>	1
14	<p>Тема 14. Перспективи міжнародної безпеки</p> <p>Написати есе на одну з запропонованих тем: «Перспективи розвитку системи колективної безпеки в XXI столітті»; «Роль</p>	1

	Китаю в системі міжнародної безпеки: виклики та можливості»; «Космічна гонка та її вплив на міжнародні відносини».	
	Разом	26

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

При вивченні дисципліни «Основи міжнародної безпеки» система оцінювання знань, вмінь та навичок здобувачів передбачає виставлення оцінок за усіма формами проведення занять.

Перевірка та оцінювання знань здобувачів може проводитися у наступних формах:

- ✓ оцінювання роботи студентів під час семінарських занять;
- ✓ проведення проміжного контролю;
- ✓ проведення підсумкового контролю.

Загальна оцінка з дисципліни «Основи міжнародної безпеки» визначається як сукупність балів, які студент отримує за змістовні модулі та модульний контроль.

Проміжний контроль знань студентів здійснюється шляхом проведення тестування з основних навчальних елементів змістовних тем. Сума балів, які студент денної форми навчання може набрати, дорівнює 60.

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку. До заліку допускаються студенти, які мають достатню кількість балів з поточного контролю. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань становить 40.

Підсумковий контроль представлений у вигляді тестових питань.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел під час заліку студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0). Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума контрольних оцінок та балів, отриманих за результатами поточного та підсумкового семестрового контролю. Загальна сума балів підсумкового семестрового контролю складає 100.

Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота															Разом	Залікова робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	ПК	60	40	100
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	18			
60																	

T2, T4 ... – теми розділів.

Структура та складові підсумкового балу з дисципліни

Поточний контроль – 60 балів. З них:

- ✓ активна робота на семінарських заняттях – 40 балів (3 бали кожне семінарське);
- ✓ поточний контроль – 18 балів.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському занятті та результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях.

Критерії оцінювання для семінарських занять з дисципліни «Основи міжнародної безпеки»»

Усний виступ, виконання письмового завдання	Критерії оцінювання
3	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу.
2	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
1,5	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
1	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
0,5	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Критерії поточного контролю знань студентів

Поточний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за період теоретичного навчання. Поточний контроль знань студентів здійснюється через проведення аудиторних письмових контрольних робіт або комп'ютерного тестування.

Письмова контрольна робота або тестування	Критерії оцінювання
15-18	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно розв'язав усі тестові завдання.
10-14	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно розв'язав половину тестових завдань.
5-9	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно розв'язав меншість тестових завдань.
1-4	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно розв'язав меншість тестових завдань.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю (заліку): виконання поточного контролю у вигляді тестів за результатами яких він набрав не менше 31 балу.

Підсумковий семестровий контроль

Підсумковий семестровий контроль – це підсумкове оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти за семестр, що здійснюється в університеті у формі заліку та екзамену. На підсумковий семестровий контроль виносяться питання, що передбачають перевірку розуміння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу дисципліни в цілому та рівня сформованості відповідних компетентностей після опанування курсу.

Підсумковий контроль оцінюється у 40 балів та представлений у вигляді тестових питань.

За підсумками поточного і підсумкового контролю студент може набрати від 0 до 100 балів включно. Мінімальна кількість балів, які повинен набрати студент для одержання заліку, становить 50 балів.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
0-49	не зараховано

7. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ»

1. Охарактеризуйте сутність та еволюцію поняття міжнародної безпеки у ХХ–ХХІ століттях.
2. У чому полягає різниця між національною та міжнародною безпекою?
3. Назвіть та охарактеризуйте основні суб'єктів міжнародної безпеки.
4. Як класифікуються загрози міжнародній безпеці за джерелами походження?
5. Розкрийте поняття колективної безпеки та її відмінності від колективної оборони.
6. Яким чином міжнародне право регулює застосування сили в міжнародних конфліктах?
7. Проаналізуйте зміст принципу недопущення агресії згідно зі Статутом ООН.
8. Яка роль міжнародних організацій у запобіганні збройним конфліктам?
9. Гонка озброєнь як фактор дестабілізації міжнародної системи: передумови, етапи та наслідки.
10. У чому полягають особливості двосторонніх, багатосторонніх і регіональних безпекових договорів?
11. Проаналізуйте зміну концепції суверенітету в умовах транснаціональних загроз.

12. Розкрийте взаємозв'язок між економічною та військовою безпекою.
13. У чому полягає вплив міжнародного тероризму на безпеку держав?
14. Проаналізуйте основні загрози, пов'язані з поширенням зброї масового ураження.
15. Як дезінформація впливає на політичну стабільність у демократичних державах?
16. Яким чином соціальні мережі можуть бути використані як інструмент гібридного впливу?
17. Які принципи миротворчої діяльності ООН та їх реалізація у сучасному світі?
18. У чому полягає специфіка функціонування регіональних систем колективної безпеки?
19. Якими є основні елементи державної стратегії кібербезпеки?
20. Порівняйте безпекові підходи НАТО та ОДКБ: спільне і відмінне.
21. Оцініть ефективність реалізації Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.
22. Проаналізуйте досвід миротворчої місії в Боснії та Герцеговині.
23. У чому полягає обмеженість міжнародного права в контексті гарантування безпеки?
24. Який вплив мають кліматичні зміни на глобальну систему безпеки?
25. Порівняйте гуманітарну інтервенцію та концепцію «відповідальності за захист».
26. Які існують міжнародні інституційні механізми протидії кіберзагрозам?
27. Оцініть ефективність міжнародних санкцій як інструменту безпекової політики.
28. Які фактори забезпечують державну стійкість до гібридних загроз?
29. Проаналізуйте основні ризики енергетичного шантажу в контексті міжнародної безпеки.
30. Наведіть приклад гібридної атаки на Естонію у 2007 р. та проаналізуйте відповідь держави.
31. Який внесок Литви у створення системи колективної кібербезпеки в рамках НАТО?
32. Якими є наслідки конфлікту в Сирії для регіональної та глобальної безпеки?
33. Які «уроки» було винесено для системи міжнародної безпеки з пандемії COVID-19?
34. Проаналізуйте використання дезінформації під час президентських виборів у США (2016 р.).

35. Яку функцію виконує МАГАТЕ у глобальному контролі над ядерною безпекою?
36. Розкрийте зміст поняття «енергетична зброя» та механізми її застосування.
37. Оцініть зусилля ЄС щодо боротьби з транснаціональною організованою злочинністю.
38. Якими є механізми формування міждержавних коаліцій у відповідь на міжнародні кризи?
39. Якими можуть бути основні виклики для міжнародної безпеки у 2030–2050 рр.?
40. Запропонуйте заходи щодо посилення інформаційної безпеки держави.
41. Які нормативно-правові механізми можуть регулювати використання ІІІ у військовій сфері?
42. Як держави можуть координувати дії у відповідь на кліматичні виклики?
43. Чому важливо враховувати роль недержавних акторів у безпековій політиці?
44. Які механізми прозорості застосовуються в контролі над озброєннями?
45. У чому полягає зв'язок між правами людини та міжнародною безпекою?
46. Які сценарії розвитку системи міжнародної безпеки можливі у постбіполярному світі?
47. У чому полягає феномен «проваленої держави» (failed state) у контексті міжнародної безпеки?
48. Яким чином нестабільність у слабких державах може мати транснаціональні наслідки?
49. Проаналізуйте вплив транскордонної міграції на регіональну та глобальну безпеку.
50. Як пов'язані між собою біологічні загрози та національна безпека?
51. Визначте роль Женевських конвенцій у регулюванні безпеки під час збройних конфліктів.
52. У чому полягає ризик комерціалізації безпеки (роль приватних військових компаній)?
53. Як впливає енергетичний перехід на геополітичну карту світу?
54. Поясніть взаємозв'язок між інформаційною війною та зниженням демократичної стійкості.

55. Які функції виконує Центр стратегічних комунікацій НАТО (СтратКом) у Ризі?
56. Як зміна клімату може призводити до конфліктів за ресурси?
57. Яким чином відбувається співпраця держав у сфері кіберрозвідки?
58. Проаналізуйте роль бізнесу у формуванні глобальної стійкості до безпекових ризиків.
59. У чому полягають виклики для безпеки, пов'язані з критичною цифровою інфраструктурою?
60. Як впливає глобальна нерівність на конфліктогенність світового порядку?
61. Проаналізуйте поняття «кіберсуверенітету» та його правові аспекти.
62. У чому полягає вплив інформаційної асиметрії на стратегічну стабільність міжнародних відносинах?
63. Які особливості мають інститути безпеки у порівнянні між ліберальними та авторитарними режимами?
64. Як регіональні конфлікти можуть стати каталізаторами глобальної дестабілізації?
65. У чому полягає роль культури безпеки у формуванні стійких суспільств?
66. Які сучасні тенденції впровадження інновацій у сферу стратегічної безпеки?
67. Розкрийте поняття «інформаційний суверенітет» у контексті міжнародного права.
68. У чому полягає зв'язок між продовольчою безпекою та міжнародною безпекою?
69. Проаналізуйте механізми раннього попередження у міжнародній безпеці.
70. Як відбувається взаємодія між урядом, громадянським суспільством та приватним сектором у сфері безпеки?

8. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ПИТАНЬ

Безпосереднє або опосередковане зіткнення інтересів двох або декількох сторін на основі наявних між ними протиріч об'єктивного чи суб'єктивного характеру – це:

- A) міжнародний конфлікт;
- B) міжнародні політичні відносини;
- C) міжнародні економічні відносини;
- D) політизовані суперечки суб'єктів міжнародних відносин.

Згідно з типологією, міжнародні конфлікти за їх тривалістю поділяються на:

- A) короткотривалі; середньотривалі; довготривалі;
- B) короткотривалі; проміжні; довготривалі;
- C) обмежені за часом; визначені; необмежені в часі;
- D) тривалі; завершені; майже завершені.

Згідно з типологією, міжнародні конфлікти за географічними масштабами поділяються на:

- A) локальні; регіональні; глобальні;
- B) державні; обласні; регіональні;
- C) материкові; державні; глобальні;
- D) географічні; геостратегічні; масштабно-територіальні.

Система правил, норм, конвенцій і принципів, що регулюють взаємодію держав та інших міжнародних акторів на міжнародному рівні – це:

- A) міжнародний правопорядок;
- B) світова Конституція;
- C) міжнародна Конституція;
- D) глобальний світовий порядок.

Комплекс заходів, політичних домовленостей та міжнародних стандартів, які забезпечують стабільність і безпеку в глобальній економіці – це:

- A) міжнародна економічна безпека;
- B) міжнародна політична безпека;
- C) глобалізація;
- D) глобальна економіка.

9. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика академічної доброчесності становить фундамент освітнього процесу в рамках навчальної дисципліни «*Основи міжнародної безпеки*» та передбачає дотримання високих стандартів чесності, відповідальності й прозорості у всіх формах освітньої діяльності. Здобувачі повинні розуміти значущість етичних принципів у навчанні, зокрема:

- ✓ самостійне виконання всіх навчальних і контрольних завдань, індивідуальних проєктів і досліджень;
- ✓ самостійне формулювання власних висновків, концептуальних положень і пропозицій у межах навчальної або науково-дослідної діяльності;
- ✓ коректне посилання на використані джерела та авторські матеріали;
- ✓ усвідомлення персональної відповідальності за порушення освітніх норм.

Категорично забороняється:

- ✓ використання чужих ідей, текстів або результатів без належного посилання на першоджерело;
- ✓ внесення неправдивих або недостовірних відомостей щодо результатів власної освітньої діяльності, виконаних робіт чи досягнень інших здобувачів освіти;
- ✓ виконання індивідуальних завдань у співпраці з іншими особами без попереднього погодження з викладачем;
- ✓ використання заборонених джерел інформації, допоміжних засобів чи сторонньої технічної підтримки під час виконання контрольних, модульних або підсумкових завдань без дозволу викладача.

Здобувачі курсу зобов'язані:

- ✓ уважно ознайомитися з університетською політикою академічної доброчесності й неухильно дотримуватись її вимог;
- ✓ негайно інформувати викладача про випадки неетичної поведінки в освітньому середовищі;

✓ демонструвати доброчесність при виконанні кожного виду навчальної діяльності.

За порушення встановлених норм можуть бути застосовані такі заходи:

✓ усне чи письмове зауваження про порушення;
✓ виставлення оцінки «0» за роботу, яка містить ознаки академічної не доброчесності.

Протягом навчання здобувачам надається підтримка у вигляді:

✓ консультацій щодо написання академічних текстів, дотримання стандартів цитування;
✓ роз'яснень з питань етичної поведінки у навчанні;
✓ допомоги у вирішенні суперечливих ситуацій, пов'язаних з академічними цінностями.

Дотримання принципів академічної доброчесності – це спільна місія здобувачів, викладачів та всіх учасників освітнього процесу, що формує довіру до результатів навчання та якість освіти в цілому.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства : пер. з англ. Київ : Вид. дім « Києво-Могилянська академія», 2018. 109 с.
2. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 416 с.
3. Дзьобань О.П. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади : монографія. Харків : Право, 2021. 776 с.
4. Загурська-Антонюк В. Ф. Міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 13-14. С.103-109.
5. Конфлікти, що змінили світ / Наталя Іщенко (Гумба) та ін. Харків: «Фоліо», 2020. 192 с.

6. Кучик О. С. Зовнішня політика України : підручник. Львів, 2018. 446 с.
7. Куц Г.М. Концептуалізація понять «національна безпека» і «державна безпека» у політико-правовому дискурсі. Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки, збірник наукових праць. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2020. Вип. 1 (20). DOI: <https://doi.org/10.34142/24130060.2020.20.1.13>
8. Панова І.О., Багінська А.В. Теоретичні основи дослідження авторитаризму як виклику міжнародному порядку. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм.* 2023. Вип. 17. С. 49-55. DOI: 10.26565/2310-9513-2023-17-05
9. Почепцов Г. Фейк. Технології спотворення реальності. Київ : ВД «Києво-Могилянська Академія», 2020. 224 с.
10. Примуш Р. Б. Система колективної безпеки як основа національної та міжнародної безпеки. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід.* 2022. №5 С.71–75.
11. Рущенко І. Війна цивілізацій: анатомія російсько-українського конфлікту. Київ : ВД «Києво-Могилянська Академія», 2020. 436 с.
12. Румик І. І. Продовольча безпека держави: питання теорії, методології, практики: монографія. Київ : КРОК, 2020. 420 с.
13. Резнікова Н. В. Глобальні екологічні проблеми в сучасному світі: екологічна детермінанта міжнародних економічних відносин. Київ : Вістка, 2018. 216 с.
14. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії. Київ : Наш формат. 2019. 608 с.
15. Шергін С. Політологія міжнародних відносин. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 256 с.
16. Юхименко, Петро. Глобалізація та політика національної безпеки.

Київ : Центр навчальної літератури, 2021. 408 с.

17. Ядерна безпека: міжнародний та національний вимір: монографія / за заг. ред. В.І. Розвадовського. Київ : КНТ, 2017. 223 с
18. Basil Bastaki, Paul Staniland, Bryan Popoola Stabilizing Civil Wars without Peacekeeping: Evidence from South Asia. *International Security*. 2024, 49 (1). P. 133–170.
19. Bekkers F., Louw H., Bolder P. Bianca Torossian Substantiating the Defence Strategic Challenges. *Hague Centre for Strategic Studies*. 2019. P. 56.
20. Booth, Ken. Theory of World Security. *Cambridge University Press*. 2007. 489 p.
21. Chirico J. Global Problems, Global Solutions: Prospects for a Better World. Thousand Oaks : SAGE, 2018. 648 p.
22. Hurd I. International Organizations : Politics, Law, Practice. 3 rd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. 310 p.
23. International Organization and Global Governance. 2 nd ed. / Weiss T. G., Wilkinson R. (eds.). London : Taylor & Francis Ltd, 2018. 778 p.
24. Major General (Retired) Robert Gordon. Peace Operations Training Institute. Fifth edition. Williamsburg : Peace Operations Training Institute. 2022. 179 p.
25. Peace and Security in 2022. Overview of EU action and outlook for the future / Elena and others. Brussels, 2022. 83 p.
26. Tierney D. The Iron Dice: Fatalism and War. *International Security*, 2024. № 49 (1). P. 51–90.

Допоміжна література

1. Буяджа С. Позитивний досвід правового регулювання боротьби з кіберзлочинністю в країнах ЄС. *Європейський політичний і правовий дискурс*. 2017. Vol. 4. Iss. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2017_4_4_7.
2. Власюк О.С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибр. наук. праці. Київ : НІСД, 2016. 528 с.
3. Глобальна та національна безпека: підручник / В.І. Абрамов та ін. ; за

заг. ред. Г.П.Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.

4. Єремєєва І.А. Проблеми трансформації міжнародних збройних конфліктів у сучасному світі. *Politicus*. 2017. №6. С.128–131.

5. Зінченко В. В. Глобалізація і глобалістика : навч. посіб. Львів : «Новий Світ-2000», 2020. 428 с

6. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Київ : Наш Формат, 2018. 320 с.

7. Коппель О., Пархомчук О. Міжнародні відносини ХХ ст. : навчальний посібник. Київ : Друкарський двір, 2019. 390 с.

8. Ластовський В. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2017. 195 с.

9. Міжнародні регіональні процеси та зовнішньополітичні пріоритети / за ред. І. Горобець та ін. Київ : Дипломатична академія України при МЗС України 2017. 436 с.

10. Мельник Л. Г. Сучасні соціально-економічні тренди: досвід ЄС та практика України у світлі промислових революцій : монографія. Суми : Сум. деж. ун-т, 2021. 336 с.

11. Недбай В. В. Світова політика сучасності: навч. посіб. Миколаїв : Швець В. Д., 2017. 237 с.

12. Панова І.О., Багінська А.В. Типологія та характеристики авторитарних політичних режимів. *БІЗНЕС ІНФОРМ*. 2023. №5. С. 6–11. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-5-6-11>

13. Панова І.О., Жеваго О.К. Історико-теоретичні аспекти дослідження формування зовнішньої політики Ісламської Республіки Іран. *«Проблеми економіки»*. 2022. № 2, т. 5. С.32–38.

14. Тіт О. Суспільні рухи як форма громадянського активізму в сучасній Україні. *Вісник Львівського ун-ту. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2019. Вип. 24. С. 204–211.

15. Хаас Р. Розхитаний світ: зовнішня політика Америки і криза старого ладу / пер. з англ. Микола Климчук. Київ : Основи, 2019. 375 с.

16. Шергін С. О.. Політологія міжнародних відносин: навчальний посібник. 2-е вид., випр. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 256 с.

17. Cheberyako O. V., Kolesnyk V. F. International security in the frame of modern global challenges: Collection of scientific works. Vilnius : Mykolas Romeris University, 2018. 556 p.

18. Joshua A. Schwartz When Foreign Countries Push the Button. *International Security*. 2024. Vol. 48 (4). P. 47-86

19. Talmadge C., Micheline L., Narang V. When Actions Speak Louder Than Words: Adversary Perceptions of Nuclear No-First-Use Pledges. *International Security*. 2024. Vol. 48 (4). P. 7-46

11. ПОСИЛАННЯ НА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ, ВІДЕОЛЕКЦІЇ, ІНШЕ МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Amnesty International. URL: <https://www.amnesty.org.ua/>

2. Foreign Affairs /magazine/. URL: <https://www.foreignaffairs.com/>

3. Foreign Policy. URL: <https://foreignpolicy.com/>

4. International Security Journal. URL: <https://direct.mit.edu/isec>

5. UN News. Global perspective Human stories. <https://news.un.org/en/>

6. The United Nations. URL: <https://www.un.org/en/>

7. Stockholm International Peace Research Institute. URL: <https://www.sipri.org/>

8. RAND Corporation: Global Security. URL: <https://www.rand.org/topics/global-security.html>

9. The International Institute for Strategic Studies. URL: <https://www.iiss.org/>

10. Закон України «Про національну безпеку України» (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України». Указ Президента України №121/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Панова Ірина Олексіївна

ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Методичні рекомендації до семінарських
занять, самостійної та індивідуальної роботи для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання за спеціальністю
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 23.10.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 3,43. Обсяг 0,883 Мб. Зам. № 509/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна